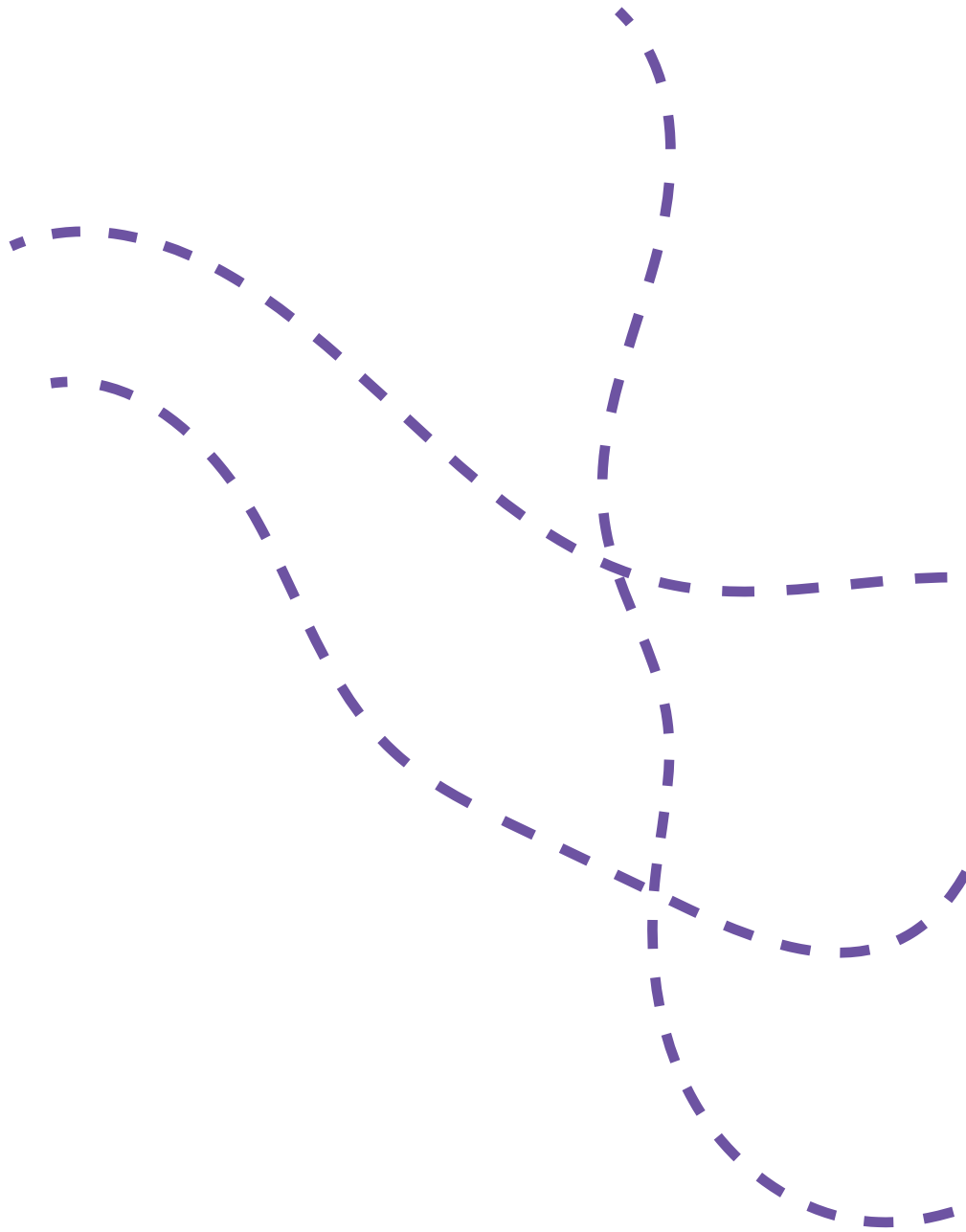

Εργασία με Θύματα Εγκλημάτων Μίσους κατά ΛΟΑΤ Ανθρώπων

Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο

Εργασία με Θύματα Εγκλημάτων Μίσους κατά ΛΟΑΤ Ανθρώπων

Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο

Εκδότες: PRAKSIS - Προγράμματα Ανάπτυξης Κοινωνικής Στήριξης και Ιατρικής Συνεργασίας & Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Συντάκτης: Mia Gonan

Συγγραφέας: Marko Jurčić

Συγγραφείς των εθνικών τμημάτων: Θανάσης Θεοφιλόπουλος (Colour Youth), Μαρία Μουδάτσου (PRAKSIS), Ειρήνη Σεραφείμ (PRAKSIS), Κώστας Φαρμακίδης (PRAKSIS) και Μαρία Κωνσταντέλλου (PRAKSIS)

Συμμετέχοντες: Tamás Dombos, Bea Sándor, József Kárpáti, Giacomo Viggiani, Kenneth Mills, Tomas Vytautas Raskevičius, Paola Parolari, Θανάσης Θεοφιλόπουλος, Nick Antjoule, Karolina Więckiewicz, Piotr Godzisz, Jose Antonio Langarita, Núria Sadurní, Μαρία Κωνσταντέλλου, Μαρία Μουδάτσου, Ειρήνη Σεραφείμ, και Κώστας Φαρμακίδης
Επιμέλεια: Monika Majstorović

Γραφικό σχέδιο: Ena Juon

ISBN: 78-618-83743-0-0 (PRAKSIS), 978-618-82034-5-7 (Colour Youth)

«Βγες Μπροστά: Ενδυνάμωση και υποστήριξη θυμάτων εγκληματών μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων».

Συντονιστής έργου: Giacomo Viggiani, Università di Brescia

Βοηθός συντονιστή έργου: Luciana Guaglianone, Università di Brescia

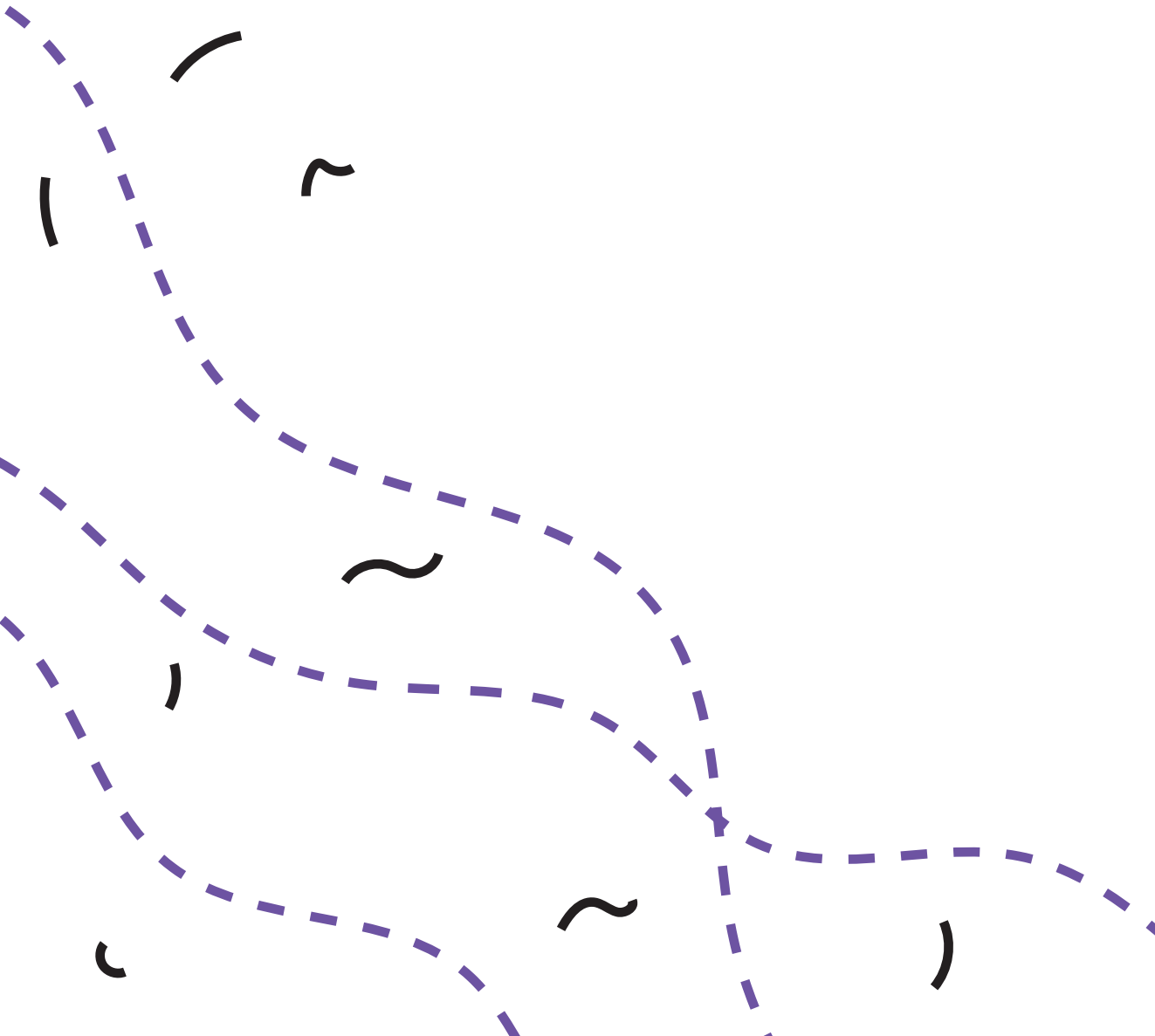
Επιστημονικός υπεύθυνος: Piotr Godzisz, Lambda Warsaw

Το έργο «Βγες Μπροστά: Ενδυνάμωση και υποστήριξη θυμάτων εγκληματών μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων» χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας (2014-2020) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (JUST/2015/RACC/AG/VICT/8957).

Η δημοσίευση αυτή εκπονήθηκε με την οικονομική στήριξη του προγράμματος Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα περιεχόμενα αυτής της δημοσίευσης αποτελούν αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και δε μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντανακλούν τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Εργασία με Θύματα Εγκλημάτων Μίσους κατά ΛΟΑΤ Ανθρώπων. Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο.

Υπάρχουν τεκμηριωμένα στοιχεία ότι εξακολουθούν να συμβαίνουν εγκλήματα μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ευρώπη. Σύμφωνα με την Έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων για ΛΟΑΤ ανθρώπους (2013)¹, περισσότεροι από ένας στους τέσσερις ΛΟΑΤ ανθρώπων έχουν δεχθεί επίθεση ή απειλή με βία σε διάστημα πέντε ετών πριν την έρευνα. Τα αριθμητικά στοιχεία είναι ακόμη πιο ανησυχητικά σε ό,τι αφορά τα διεμφυλικά άτομα, καθώς το ένα τρίτο (34%) όλων των διεμφυλικών ατόμων που ερωτήθηκαν δήλωσαν ότι έχουν δεχθεί επίθεση ή απειλή με βία σε σωματικό ή σεξουαλικό επίπεδο τα τελευταία πέντε χρόνια. Οι εθνικές έρευνες για τη θυματοποίηση, καθώς και περιπτώσεις που συλλέχθηκαν από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και αναφέρθηκαν στην Υπηρεσία Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR), δείχνουν επίσης υψηλό αριθμό εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων στην περιοχή. Η έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων για ΛΟΑΤ ανθρώπους του 2013 δείχνει ακόμη ότι η ομοφοβική και τρανσφοβική βία εξακολουθεί να μην καταγγέλλεται συχνά στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, λιγότερο από το ένα πέμπτο (22%) των περιστατικών που βίωσαν οι ερωτηθέντες τα τελευταία πέντε χρόνια έχουν καταγγεληθεί.

Προκειμένου να καταπολεμηθεί η ελλιπής αναφορά και η βελτίωση του συστήματος υποστήριξης των θυμάτων, το έργο *Βγες Μπροστά: Ενδυνάμωση και υποστήριξη θυμάτων εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ*

1 Υπηρεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα: Έρευνα της Ε.Ε. για Λεσβίες, Ομοφυλόφιλους, Αμφιφυλόφιλους και Τρανς, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Δημοσιεύσεων της Ε.Ε., 2013

ανθρώπων, εστιάζει στην ενίσχυση του αριθμού αποκλειστικών κέντρων αναφοράς και τη βελτίωση της πρόσβασης σε εξειδικευμένη υποστήριξη μέσω της ανάπτυξης ικανοτήτων των οργανισμών της κοινωνίας των πολιτών και των επίσημων αρχών σχετικά με τις ανάγκες των ΛΟΑΤ θυμάτων εγκλημάτων μίσους. Το εγχειρίδιο αυτό βασίζεται στα πρότυπα που έχουν δημιουργηθεί από την Οδηγία Δικαιωμάτων των Θυμάτων 2012/29/EU² και είναι το αποτέλεσμα της εμπειρίας ειδικών από διαφορετικές Ευρωπαϊκές χώρες σε συνεργασία με θεσμούς και οργανισμούς σχετικά με τον καλύτερο τρόπο εξασφάλισης της εφαρμογής της οδηγίας για την προστασία των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ανθρώπων στις χώρες τους.

2 Οδηγία 2012/29/EU του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 για την παγίωση των ελάχιστων προτύπων για τα δικαιώματά τους, υποστήριξη και προστασία των θυμάτων εγκλημάτων μίσους

Περιεχόμενα

Η ορολογία που χρησιμοποιείται στο εγχειρίδιο 11

Ποιες λέξεις πρέπει να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε σε ΛΟΑΤ ανθρώπους 14

Έγκλημα μίσους και διακρίσεις – το νομικό πλαίσιο 16

Η Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων 16

Το εθνικό νομικό πλαίσιο 18

Η φύση της βίας κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων 36

Η βία κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων σε αριθμούς 39

Η βία κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα 42

Εμπόδια στην καταγγελία εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων 46

Όταν καταγγέλλεται ένα έγκλημα μίσους 51

Γενικές οδηγίες για την ανταπόκριση σε μία καταγγελία εγκλήματος μίσους 51

Πως να αναγνωρίσετε ένα έγκλημα μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων; 53

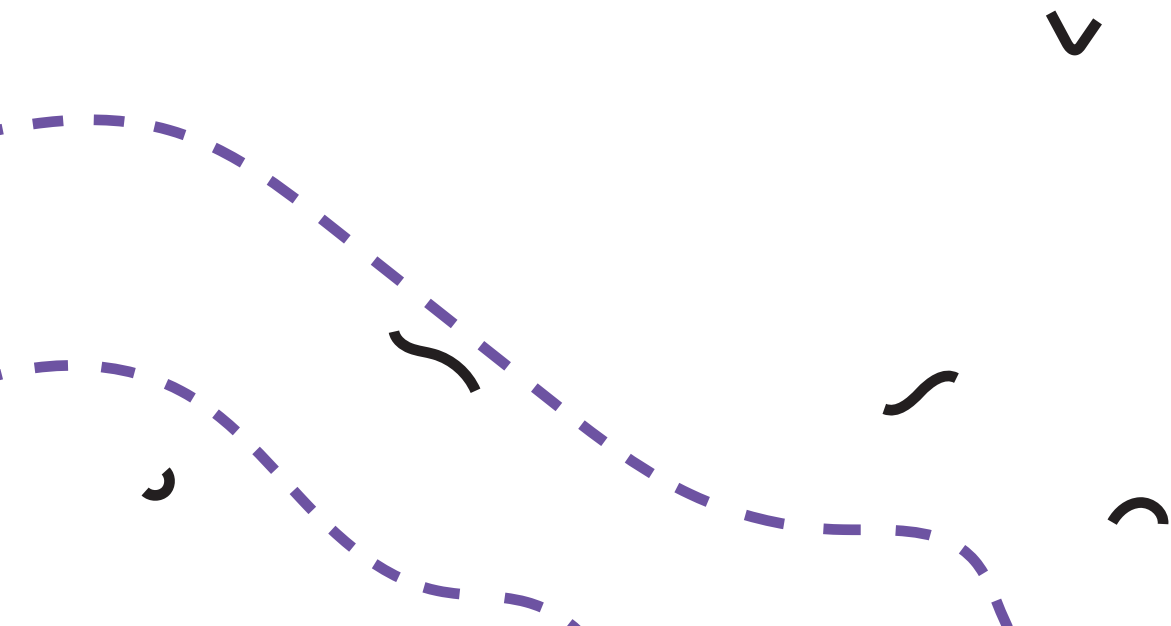
Τεκμηρίωση εγκλημάτων μίσους 55

Προσέγγιση της ΛΟΑΤ κοινότητας 56

Η οπτική των θυμάτων 58

Υποστήριξη ΛΟΑΤ θυμάτων εγκλημάτων μίσους 63

Λίστα επαφών 67

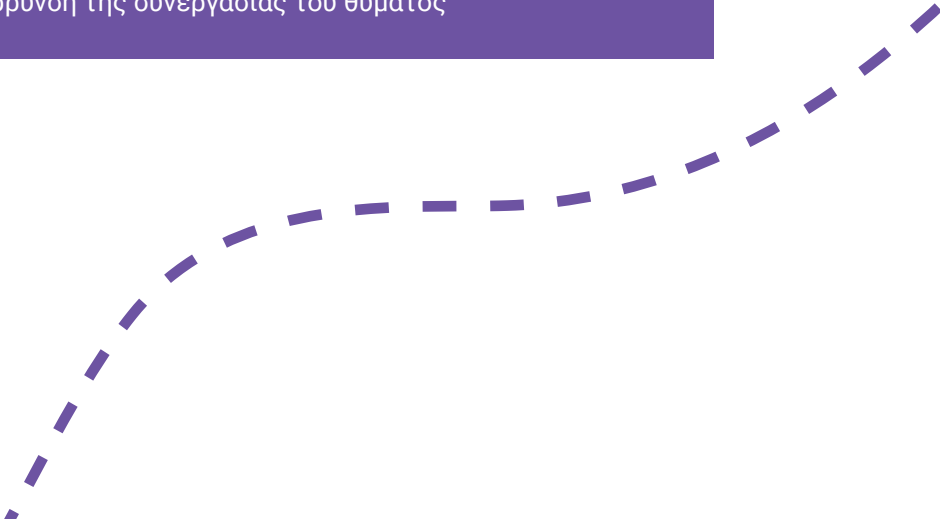

Η ορολογία που χρησιμοποιείται στο εγχειρίδιο

11

Γιατί είναι σημαντικό να κατανοήσουμε και να χρησιμοποιήσουμε τη σωστή ορολογία; Η κατανόηση των όρων σεξουαλικός προσανατολισμός, ταυτότητα φύλου και έκφραση φύλου, μας βοηθά να κατανοήσουμε καλύτερα τα βιώματα και τις ταυτότητες των ΛΟΑΤ θυμάτων εγκλημάτων μίσους και έτσι να τα σεβαστούμε. Ο σεβασμός της ταυτότητας του άλλου και η χρήση των όρων που θα χρησιμοποιούσαν τα ίδια τα άτομα για να περιγράψουν τον εαυτό τους είναι το πρώτο βήμα στη δημιουργία εμπιστοσύνης με το θύμα. Μόνο ένα άτομο που αισθάνεται σεβαστό και ασφαλές μπορεί να συνεργαστεί και να μας παράσχει τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε στην εργασία μας. Μία γλώσσα που αποπνέει σεβασμό μπορεί να είναι κρίσιμη για την διερεύνηση των στοιχείων μίας εκδήλωσης και την εύρεση του βέλτιστου τρόπου βοήθειας του θύματος.

Η σημασία της χρήσης ορολογίας που αποπνέει σεβασμό:

- σεβασμός της ταυτότητας και του βιώματος του θύματος
  - δημιουργία εμπιστοσύνης με τα θύματα και δημιουργία αίσθησης ασφάλειας
  - ενθάρρυνση της συνεργασίας του θύματος
-

Επί ποια βάσει τα ΛΟΑΤ άτομα υφίστανται διακρίσεις;

Βιολογικό/ανατομικό φύλο – αναφέρεται σε βιολογική, κοινωνική και νομική ταξινόμηση που στηρίζεται σε έναν συνδυασμό σωματικών χαρακτηριστικών όπως: τα χρωμοσώματα, οι ορμόνες, τα εσωτερικά και εξωτερικά αναπαραγωγικά όργανα και τα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά φύλου. Τα άτομα, το βιολογικό φύλο των οποίων δεν μπορεί να ταξινομηθεί ούτε ως ανδρικό είτε ως γυναικείο, μπορούν να χαρακτηριστούν ως μεσοφυλικά. Ωστόσο, μπορούν να χαρακτηριστούν ως μεσοφυλικά άτομα, άνδρες, γυναίκες, διεμφυλικά (τρανς) άτομα, ακαθόριστου φύλου ή διαφορετικά.

Σεξουαλικός προσανατολισμός – περιγράφει ένα πρότυπο συναισθηματικής και σεξουαλικής έλξης για άτομα συγκεκριμένου φύλου ή για άτομα ανεξάρτητα από το φύλο τους.

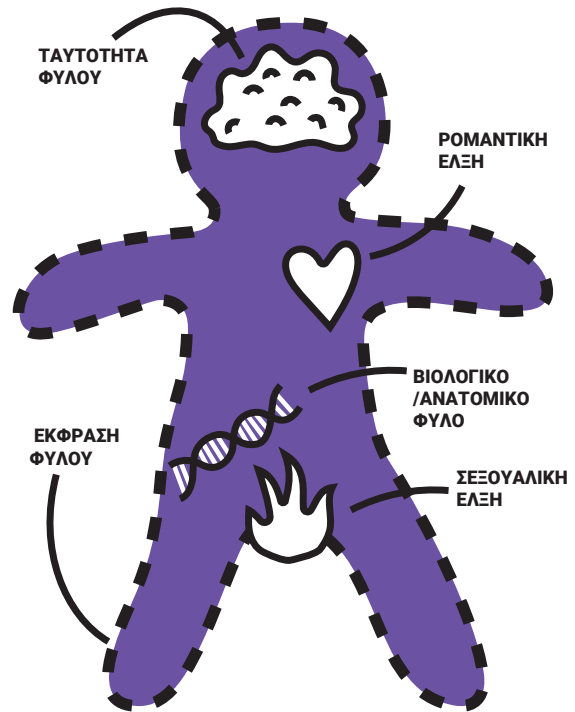
Κοινωνικό φύλο – αναφέρεται στο κοινωνικό σύνολο προσδοκιών, συμπεριφορών και δραστηριοτήτων γυναικών (θηλυκότητα) και ανδρών (αρρενωπότητα) που αποδίδονται σε αυτούς ανάλογα με το φύλο τους.

Ταυτότητα φύλου – αναφέρεται στην προσωπική εμπειρία του φύλου στο οποίο τα άτομα αισθάνονται ότι ανήκουν, το οποίο μπορεί να συνάδει ή να μην συνάδει με το φύλο που είχαν κατά τη γέννηση.

Έκφραση φύλου – αναφέρεται στις διαφορετικές πτυχές του τρόπου με τον οποίο ένα πρόσωπο προβάλλει την ταυτότητα του φύλου του μέσω της εμφάνισης, της συμπεριφοράς, της γλώσσας, των ενδιαφερόντων, των ρόλων και άλλων τρόπων με τους οποίους γίνονται εξωτερικά αντιληπτοί.

The Genderbread Person*

Η ταυτότητα φύλου, η έκφραση φύλου, ο σεξουαλικός προσανατολισμός ... ως επί το πλείστον δεν είναι καλά οριοθετημένοι-ες και είναι συχνά μεταβλητοί-ες. Δεν είναι δυαδικοί-ές. Δεν είναι ή/ή. Μερικές φορές είναι και/και. Λίγο από αυτό, λίγο από το άλλο. Είναι ένα ολόκληρο μπισκότο και αξίζει να βάλεις τα δόντια σου σε αυτό!

* Αμετάφραστος όρος. Αναφέρεται σε ένα ευρέως διαδεδομένο εκπαιδευτικό εργαλείο για την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τα χαρακτηριστικά φύλου. Πρόκειται για την γραφική αναπαράσταση (infographic) ενός ανθρώπου με επεξηγηματικές ετικέτες σε διάφορα μέρη της ανατομίας του.

Βιολογικό/ανατομικό φύλο

ΧΧ, ΜΗΤΡΑ, ΠΕΟΣ, ΟΡΧΙΣ,
ΧΧΧ, ΤΕΣΤΟΣΤΕΡΟΝΗ,
ΟΙΣΤΡΟΓΟΝΟ, ΧΥ,
ΙΝΤΕΡΣΞΞ/ΜΕΣΟΦΥΛΙΚΟΣ-Η,
ΚΟΛΠΟΣ

Φυσικές πτυχές όπως οι ορμόνες σου, τα χρωμοσώματα και τα εσωτερικά και εξωτερικά αναπαραγωγικά όργανα.

Η έλξη είναι προσωπική, μεταβαλλόμενη και μπορεί να βασίζεται σε οποιονδήποτε συνδυασμό βιολογικού/ανατομικού φύλου, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου.

Σεξουαλικός προσανατολισμός

Ταυτότητα φύλου

GENDERQUEER**,
ΔΙΕΜΦΥΛΙΚΟΣ-Η, ΑΝΔΡΑΣ,
ΓΥΝΑΙΚΑ,
ΡΕΥΣΤΟΥ/ΕΝΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΟΥ
ΦΥΛΟΥ

Το εσωτερικό σου αίσθημα περί θηλυκότητας, αρρενωπότητας, queer*** ταυτότητας.

**ΟΛΟΙ ΟΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ
ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΑΝΟΙ!**

Σεξουαλική έλξη

Τι σε ενθουσιάζει

ΑΣΞΕΟΥΑΛΙΚΟΣ-Η,
ΠΑΝΣΞΕΟΥΑΛΙΚΟΣ-Η, ΓΚΕΙ.,
ΛΕΣΒΙΑ,
ΜΠΑΙ/ΑΜΦΙΦΥΛΟΦΙΛΟΣ-Η,
ΣΤΡΕΠΤ/ΕΤΕΡΟΦΥΛΟΦΙΛΟΣ-
Η, Α-ΡΟΜΑΝΤΙΚΟΣ-Η

Με ποιόν-α ερωτεύεσαι

Ρομαντική έλξη

Έκφραση φύλου

ΦΩΝΗ, ΜΑΚΡΥΑ ΜΑΛΛΙΑ,
ΦΟΡΕΜΑ, ΠΑΝΤΕΛΟΝΙΑ,
ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΣ, ΜΑΚΙΓΙΑΖ

Τρόπος συμπεριφοράς,
ένδυσης, ομιλίας, κίνησης...

Ενδιαφέρεσαι για περισσότερα;

Το μοντέλο αυτό βασίζεται στο εκπαιδευτικό εργαλείο «Genderbread Person v3». Διάβασε περισσότερα για την πρόελευση και την εξέλιξη του στο www.itspronouncedmetrosexual.com

** «Ταυτότητες φύλου* οι οποίες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως τυπικά «αντρικές» ή τυπικά «γυναικείες» και δεν εμπίπτουν στη δυαδικότητα του φύλου* και την ετεροκανονικότητα*» (στο Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, «Ορολογίες». Ανακτήθηκε από: <http://www.colouryouth.gr/terms/>)

*** «Ένας πολύπλοκος όρος με πολλαπλές ερμηνείες. Χρησιμοποιείται στο παρελθόν ως υποτιμητικός όρος προς τα άτομα με ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό*, αλλά στη δεκαετία του 1980 υιοθετήθηκε από ακτιβιστές και θεωρητικούς ως θετικός και συγκρουσιακός αυτό-χαρακτηρισμός σε μια προσπάθεια να προκαλέσουν τις κοινωνικές νόρμες σχετικά με την σεξουαλικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό*, την ταυτότητα φύλου* ή/και άλλες μορφές κανονικότητας. Χρησιμοποιείται συχνά και ως όρος-ομπρέλα για όλα τα LGBTQI+ άτομα και ως όρος ταυτίζεται με συγκεκριμένα κομμάτια της Queer Theory (Queer Θεωρίας)» (στο Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, «Ορολογίες». Ανακτήθηκε από: <http://www.colouryouth.gr/terms/>)

Ποιες λέξεις πρέπει να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε σε ΛΟΑΤ ανθρώπους

14

Υπάρχουν πολλές λέξεις που χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε σε ΛΟΑΤ ανθρώπους. Ωστόσο, οι ΛΟΑΤ άνθρωποι δεν ταυτίζονται με όλες αυτές. Μερικοί από τους πιο συχνά χρησιμοποιούμενους όρους θεωρούνται προσβλητικοί, ιατροκοποιημένοι ή αναχρονιστικοί και εάν χρησιμοποιηθούν μπορεί να οδηγήσουν σε δυσπιστία ή απόρριψη της αλληλεπίδρασης. Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενοι όροι που θεωρούνται αποδεκτοί από την κοινότητα είναι εκείνοι που αντιπροσωπεύονται στο ακρωνύμιο ΛΟΑΤ και αντιπροσωπεύουν λεσβίες, γκέι, αμφιφυλόφιλους και τρανς (διεμφυλικούς). Υπάρχουν πολλοί συνδυασμοί του ακρωνύμιου: κάποιες παραλλαγές αλλάζουν τη σειρά των γραμμάτων. Ορισμένα γράμματα παραμένουν ή προστίθενται προκειμένου να συμπεριληφθούν πολλές διαφορετικές σεξουαλικές ταυτότητες και ταυτότητες φύλου.

Η σημασία του ακρωνύμιου ΛΟΑΤ

Λεσβίες – άτομα γυναικείου κοινωνικού και/ή βιολογικού φύλου που έλκονται σωματικά και συναισθηματικά από άτομα γυναικείου φύλου

Ομοφυλόφιλοι (Γκέι) – άτομα ανδρικού κοινωνικού και/ή βιολογικού φύλου που έλκονται σωματικά και συναισθηματικά από άτομα ανδρικού φύλου

Αμφισεξουαλικοί – άτομα που έλκονται σωματικά και συναισθηματικά από άτομα ανεξάρτητα από το κοινωνικό/βιολογικό τους φύλο

Τρανς (Διεμφυλικός) – άτομα που έχουν μία ταυτότητα φύλου που είναι διαφορετική με το φύλο κατά τη γέννηση, καθώς και άτομα τα οποία επιθυμούν να εκφράσουν την ταυτότητα του φύλου τους με διαφορετικό τρόπο από το φύλο που είχαν κατά τη γέννηση.

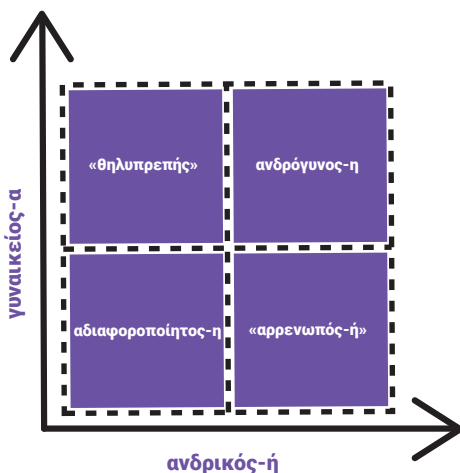
Πρόσθετοι όροι που ενδέχεται να συναντήσετε:

Cisgender – άτομα, των οποίων η ταυτότητα φύλου συμβαδίζει με το φύλο κατά τη γέννηση.

Ίντερσεξ (Μεσοφυλικοί) – άτομα τα οποία έχουν γεννηθεί με χαρακτηριστικά φύλου τα οποία δεν ταιριάζουν με τους τυπικούς ορισμούς για το ανδρικό ή το γυναικείο σώμα.

Queer – ιστορικά ένας απαρέγκλιτος (αγγλικός) όρος για τους ΛΟΑΤ ανθρώπους που χρησιμοποιείται για άτομα των οποίων το φύλο, η έκφραση φύλου και/ή η σεξουαλικότητα δεν συμβαδίζει με τις κυρίαρχες προσδοκίες ούτε ταιριάζει τους ορισμούς των ταυτοτήτων των ΛΟΑΤ ανθρώπων.

15

Η ομοφυλοφιλική, λεσβιακή ή αμφιφυλοφιλική ταυτότητα αναφέρεται στον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου, η ταυτότητα ενός διεμφυλικού ατόμου στην ταυτότητα φύλου του και ο όρος μεσοφυλικός στα χαρακτηριστικά του φύλου. Το κοινωνικό φύλο, το βιολογικό φύλο και η έκφραση φύλου, ωστόσο, επηρεάζουν κάθε άτομο με πολύπλοκο και βαθύ τρόπο. Αποτελούν τις κύριες πτυχές της σεξουαλικότητας και της ανθρώπινης φύσης μας.

Έγκλημα μίσους και διακρίσεις – το νομικό πλαίσιο

16

Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, οι χώρες της Ευρώπης έχουν πραγματοποιήσει σημαντικά θετικά βήματα για τη διασφάλιση της νομικής προστασίας των ΛΟΑΤ ανθρώπων. Το νομικό πλαίσιο για την προστασία κατά των διακρίσεων και των εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων έχει αναπτυχθεί περαιτέρω χάριν στις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης και των Ηνωμένων Εθνών.

Η Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων

Το 2012, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν την Οδηγία 2012/29/ΕΕ για τον καθορισμό ελάχιστων προτύπων για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών. Ο σκοπός της Οδηγίας περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων είναι να διασφαλίσει ότι τα θύματα του εγκλήματος λαμβάνουν κατάλληλη πληροφόρηση, υποστήριξη και προστασία και είναι σε θέση να συμμετάσχουν σε ποινικές διαδικασίες. Η Οδηγία προϋποθέτει από τα κράτη μέλη να παράσχουν εξατομικευμένες υπηρεσίες σε θύματα και να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στα θύματα που έχουν βιώσει εγκλήματα που διαπράττονται με προκαταλήψεις ή διακρίσεις, τα οποία θα μπορούσαν, συγκεκριμένα, να σχετίζονται με τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με την Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων, η βία λόγω φύλου στρέφεται κατά ενός ατόμου λόγω του φύλου, της ταυτότητας του φύλου ή της έκφρασης του φύλου ή επηρεάζει δυσανάλογα άτομα συγκεκριμένου φύλου. Μπορεί να προκαλέσει σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική ή ψυχολογική βλάβη ή οικονομική ζημιά στο θύμα. Περιλαμβάνει τη βία σε στενές σχέσεις, τη σεξουαλική βία (συμπεριλαμβανομένου βιασμού, σεξουαλικής επίθεσης και παρενόχλησης), την εμπορία ανθρώπων, τη δουλεία και διάφορες μορφές βλαβερών πρακτικών, όπως οι καταναγκαστικοί γάμοι, ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων και τα αποκαλούμενα «εγκλήματα τιμής» (βλ. Αιτιολογική Σκέψη 17).

Σύμφωνα με τον ορισμό που παρέχεται από την Υπηρεσία Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR)³, τα εγκλήματα μίσους είναι εγκληματικές ενέργειες που προκαλούνται από προκατάληψη ή πρόληψη έναντι συγκεκριμένων ομάδων ανθρώπων. Για να θεωρηθεί έγκλημα μίσους, το αδίκημα πρέπει να πληροί δύο κριτήρια: πρώτον, η πράξη πρέπει να συνιστά ποινικό αδίκημα. Δεύτερον, η πράξη πρέπει να έχει παρακινηθεί από προκατάληψη. Τα κίνητρα των προκαταλήψεων μπορούν να οριστούν ευρέως ως προκατειλημμένες αρνητικές απόψεις, στερεότυπες υποθέσεις, μισαλλοδοξία ή μίσος που απευθύνεται σε μία συγκεκριμένη ομάδα που έχει κοινό χαρακτηριστικό, όπως φυλή, εθνικότητα, γλώσσα, θρησκεία, εθνικότητα, σεξουαλικό προσανατολισμό, φύλο ή οποιοδήποτε άλλο θεμελιώδες χαρακτηριστικό. Το έγκλημα μίσους δεν πρέπει να απευθύνεται μόνο σε ένα άτομο, αλλά μπορεί να συνιστά και ποινική βλάβη της περιουσίας (π.χ. βανδαλισμός μίας προσωπικής περιουσίας, κοινοτική συγκέντρωση). Η Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων αναφέρει σαφώς στην Αιτιολογική Σκέψη 9 ότι το έγκλημα είναι ένα λάθος κατά της κοινωνίας, καθώς και παραβίαση των ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. Ως εκ τούτου, τα θύματα εγκληματικών πράξεων πρέπει να αναγνωρίζονται και να αντιμετωπίζονται με σεβασμό, ευαισθησία και επαγγελματικότητα, χωρίς διακρίσεις οποιασδήποτε μορφής, όπως η φυλή, το χρώμα, η εθνική ή κοινωνική προέλευση, τα γενετικά χαρακτηριστικά, η γλώσσα, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις, η πολιτική ή άλλη άποψη, η συμμετοχή σε εθνική μειονότητα, η φτώχεια, η γέννηση, η αναπηρία, η ηλικία, το φύλο, η έκφραση φύλου, η ταυτότητα φύλου, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η κατάσταση διαμονής ή η υγεία.

3 Η Υπηρεσία Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι το κύριο όργανο για τα ανθρώπινα δικαιώματα του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE). Η ODIHR παρέχει υποστήριξη και τεχνογνωσία στην συμμετοχή των Κρατών και στην κοινωνία των πολιτών για την προώθηση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ανεκτικότητας και της μη διάκρισης.

Το εθνικό νομικό πλαίσιο

Ν. 4285/2014 για ρατσιστικές πράξεις/ενέργειες :

18

Το 2014, ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο και τέθηκε σε εφαρμογή ο νέος νόμος για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου Ν. 4285/2014, στον οποίο υπάρχει ρητή αναφορά και στον σεξουαλικό προσανατολισμό και στην ταυτότητα φύλου.⁴ Σύμφωνα με το Άρθρο 1 του Νόμου:

«Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων, τιμωρείται με φυλάκιση τριών (3) μηνών έως τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 – 20.000) ευρώ».⁵

Οι ίδιες ποινές προβλέπονται και για όποιον «με πρόθεση και με τα μέσα και τους τρόπους που αναφέρονται [παραπάνω], υποκινεί, προτρέπει, προκαλεί ή διεγείρει σε διάπραξη φθοράς ή βλάβης

4 Ν. 4285/2014 Τροποποίηση του ν. 927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή του στην απόφαση – πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328) και άλλες διατάξεις.

5 Στο ίδιο, Άρθρο 1.

πραγμάτων, εφόσον αυτά χρησιμοποιούνταν από τις παραπάνω ομάδες ή πρόσωπα, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη».⁶

Εφόσον, «η πρόκληση, προτροπή, διέγερση ή υποκίνηση των προηγούμενων παραγράφων είχε ως αποτέλεσμα την τέλεση εγκλήματος, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή δεκαπέντε έως τριάντα χιλιάδων (15.000–30.000) ευρώ», ενώ σε περίπτωση «επιβολής ποινής φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους, επιβάλλεται η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων από ένα έως πέντε έτη. Όποιος συγκροτεί ή συμμετέχει σε οργάνωση ή ένωση προσώπων οποιασδήποτε μορφής που επιδιώκει συστηματικά την τέλεση των πράξεων των παραγράφων 1 και 2 [βλ. παραπάνω], τιμωρείται με τις ποινές της παραγράφου 1, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη».⁷

Στο Νόμο υπάρχει και ειδική πρόβλεψη για τις περιπτώσεις όπου η πράξη έγινε από δημόσιο υπάλληλο ή λειτουργό κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Στην περίπτωση αυτή επιβάλλονται οι ποινές ως εξής: «α) στις περιπτώσεις των παραγράφων 1 και 2, φυλάκιση έξι (6) μηνών έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως είκοσι πέντε χιλιάδων (10.000 – 25.000) ευρώ και β) στην περίπτωση της παραγράφου 3, φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων (25.000 – 50.000) ευρώ.»⁸

Ακόμα, στο νόμο περιλαμβάνεται ειδική διάταξη για τις περιπτώσεις επιδοκίμασίας, ευτελισμού/υποβάθμισης (trivialization) ή άρνησης ιστορικών εγκλημάτων με υπόβαθρο ρατσιστικό ή ιστορικών εγκλημάτων πολέμου ή κατά της ανθρωπότητας. Έτσι, σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Νόμου:

6 Στο ίδιο, Άρθρο 1.

7 Στο ίδιο, Άρθρο 1.

8 Στο ίδιο, Άρθρο 1.

«Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, επιδοκιμάζει, ευτελίζει ή κακόβουλα αρνείται την ύπαρξη ή τη σοβαρότητα εγκλημάτων γενοκτονιών, εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, του Ολοκαυτώματος και των εγκλημάτων του ναζισμού που έχουν αναγνωριστεί με αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων ή της Βουλής των Ελλήνων και η συμπεριφορά αυτή στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους της που προσδιορίζεται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία, όταν η συμπεριφορά αυτή εκδηλώνεται κατά τρόπο που μπορεί να υποκινήσει βία ή μίσος ή ενέχει απειλητικό ή υβριστικό χαρακτήρα κατά μίας τέτοιας ομάδας ή μέλους της, τιμωρείται με τις ποινές της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου».⁹

Και πάλι, υπάρχει ειδική πρόβλεψη για τις περιπτώσεις όπου η σχετική αξιόποινη πράξη έγινε από δημόσιο υπάλληλο ή λειτουργό κατά την άσκηση των καθηκόντων του:

«Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου τελέστηκε από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, κατά την άσκηση των ανατεθειμένων σε αυτόν καθηκόντων, επιβάλλεται φυλάκιση έξι (6) μηνών έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως είκοσι πέντε χιλιάδων (10.000 – 25.000) ευρώ.».¹⁰

Όλες οι παραπάνω πράξεις εφόσον «τελούνται μέσω διαδικτύου ή άλλο μέσο επικοινωνίας», τότε «τόπος τέλεσης θεωρείται και η Ελληνική Επικράτεια, εφόσον στο έδαφος της παρέχεται πρόσβαση στα συγκεκριμένα μέσα, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασής τους.».¹¹

9 Στο ίδιο, Άρθρο 2.

10 Στο ίδιο, Άρθρο 2.

11 Στο ίδιο, Άρθρο 3.

Στον ίδιο νόμο υπάρχει και ειδική διάταξη για τις ευθύνες των νομικών προσώπων ή των ενώσεων προσώπων, στις περιπτώσεις όπου κάποια από τις παραπάνω αξιόποινες πράξεις τελέστηκε με σκοπό την εξυπηρέτηση οφέλους τους ή για δικό τους λογαριασμό. Έτσι, σύμφωνα με το Άρθρο 4 του Ν. 4285/2014:

«Αν κάποια από τις αξιόποινες πράξεις του παρόντος νόμου τελέστηκε προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού προσώπου ή ενώσεως προσώπων, από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων και που καθ' οιονδήποτε τρόπο το εκπροσωπεί, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο ή στην ένωση προσώπων, με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, σωρευτικά ή διαζευκτικά, μετά από αμετάκλητη παραπομπή του φυσικού προσώπου σε δίκη, οι ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις: α) πρόστιμο από δέκα χιλιάδες (10.000) έως εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ, β) αποκλεισμός από δημόσιες παροχές, επιχορηγήσεις, ενισχύσεις, επιδοτήσεις ή αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, προμήθειες, διαφημίσεις και διαγωνισμούς του δημοσίου ή των νομικών προσώπων του δημοσίου τομέα από έναν έως έξι μήνες. Η διοικητική κύρωση του στοιχείου α' επιβάλλεται πάντοτε, ανεξαρτήτως της επιβολής άλλων κυρώσεων. Σε περίπτωση υποτροπής οι κυρώσεις του στοιχείου β' μπορεί να προσαυξηθούν μέχρι του διπλασίου του ανωτάτου ορίου»¹². Πρόκειται για διάταξη διεύρυνσης της ποινικής ευθύνης και εισαγωγής οιονεί ποινικής ευθύνης σε νομικά πρόσωπα, θεσμός καινοτόμος για το ελληνικό ποινικό δίκαιο, κατά το οποίο γενικώς η υποχρέωση και η ευθύνη έχουν ως φορέα μόνο τα φυσικά πρόσωπα.

Επιπλέον, σύμφωνα με το ίδιο Άρθρο του Ν. 4285/2014:

«Όταν η έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου από φυσικό πρόσωπο που αναφέρεται στην παράγραφο 1, κατέστησε δυνατή την τέλεση κάποιας από τις αξιόποινες πράξεις του παρόντος νόμου από πρόσωπο που τελεί υπό την εξουσία του, προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού

12 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

προσώπου ή της ενώσεως προσώπων, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο ή στην ένωση προσώπων, σωρευτικά ή διαζευκτικά, μετά την αμετάκλητη παραπομπή του τελούντος υπό την εξουσία ή εποπτεία σε δίκη, οι ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις: α) πρόστιμο από πέντε χιλιάδες (5.000) έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, β) οι προβλεπόμενες στο στοιχείο β' της προηγούμενης παραγράφου, για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες».¹³ Η διάταξη αυτή καλύπτει την περίπτωση που η ρατσιστική πράξη τελείται όχι ευθέως ως προϊόν της έκφρασης και βούλησης του νομικού προσώπου (εταιρίας, σωματείου κλπ), όπως αυτή κανονικά σχηματίστηκε από τα αρμόδια όργανα του νομικού προσώπου, ή από φυσικό πρόσωπο νομιμοποιούμενο να εκπροσωπεί το νομικό πρόσωπο. Την περίπτωση αυτή καλύπτει η προηγούμενη διάταξη της παρ.1 του αρ.4. Αντίθετα η περίπτωση της παρ.2 καλύπτει το ενδεχόμενο ρατσιστικής πράξης που έγινε χωρίς την έγκριση ή εκτός της εξουσίας εκπροσώπησης του νομικού προσώπου, αλλά δεν θα είχε τελεστεί αν είχε ασκηθεί επιμελώς η εποπτεία ή ο έλεγχος του προσώπου τέλεσε την πράξη από άλλα φυσικά πρόσωπα εξουσιοδοτημένα για τον έλεγχο ή την εποπτεία του δράστη.

Όπως επισημαίνεται στο ίδιο Άρθρο, καμία κύρωση δεν επιβάλλεται «χωρίς προηγούμενη κλήτευση του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων προς παροχή εξηγήσεων», ενώ η κλήση «κοινοποιείται τουλάχιστον δέκα ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης».¹⁴ Στη συνέχεια, οι εισαγγελικές αρχές, «ενημερώνουν τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μετά την αμετάκλητη παραπομπή, για υποθέσεις στις οποίες υπάρχει εμπλοκή φυσικού προσώπου, υπό την έννοια των παραγράφων 1 και 2 και του κοινοποιούν τις εκδιδόμενες σχετικές δικαστικές αποφάσεις».¹⁵ Η διαδικασία επιβολής της ποινικοφανούς διοικητικής κύρωσης στο νομικό πρόσωπο διαφέρει επομένως ουσιαστικά από την ποινική διαδικασία επιβολής κύρωσης στο φυσικό πρόσωπο,

13 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

14 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

15 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

είναι δε νοητό να έχουν διαφορετική κατάληξη (καταδίκη φυσικού προσώπου για ρατσιστικό έγκλημα και απαλλαγή του νομικού προσώπου από το αντίστοιχο πρόστιμο). Μπορεί συνεπώς να αμφισβητηθεί από το νομικό πρόσωπο ότι η πράξη έγινε για λογαριασμό του ή προς όφελός του ή, στην περίπτωση της παρ.2, ότι συντρέχει έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου. Κατά συνέπεια η ποινικοφανής ευθύνη νομικών προσώπων α) δεν είναι αντικειμενική ούτε τείνει προς την αντικειμενική, β) καταγιγνώσκεται με διαφορετική διαδικασία από την ποινική ευθύνη του φυσικού προσώπου, με διοικητική πράξη και όχι δικαστική απόφαση, χωρίς μάλιστα να υφίσταται ιδιότητα διαδίκου ή δικαίωμα ακροάσεως και για το θύμα.

Στις περιπτώσεις που η αξιόποινη πράξη έλαβε χώρα σε τηλεοπτική ή ραδιοφωνική εκπομπή, οι προβλεπόμενες κυρώσεις (του Άρθρου 4 του Ν. 4285/2014) «επιβάλλονται από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, προς το οποίο διαβιβάζεται ο φάκελος από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».¹⁶ Αν ο/η παραπεμφθείς/παραπεμφθείσα απαλλαγεί αμετακλήτως, τότε «οι κατά τα ανωτέρω αποφάσεις επιβολής διοικητικών κυρώσεων ανακαλούνται».¹⁷ Οι διατάξεις αυτές του Άρθρου 4 του Ν. 4285/2014, «δεν εφαρμόζονται ως προς το κράτος, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα δημόσια νομικά πρόσωπα κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας και τους διεθνείς οργανισμούς δημοσίου δικαίου.»¹⁸, διότι σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν νοείται επιβολή διοικητικής κύρωσης από την δημόσια εξουσία στον εαυτό της.

Γενικώς όμως το θύμα έχει παράλληλα και την δυνατότητα αγωγής αποζημίωσης κατά τις διατάξεις του Αστικού Δικαίου, αφού το ρατσιστικό έγκλημα, όπως και κάθε έγκλημα, αποτελεί και αδικοπράξια κατ' άρθρα 914 επ. του Αστικού Κώδικα. Ιδιαίτερη αξία έχουν οι διατάξεις των άρθρων 922 ΑΚ και 105, 106 Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, που προβλέπουν την αποζημιωτική ευθύνη του

16 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

17 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

18 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

προστήσαντος για τον προστηθέντα (σχετικά με φυσικό πρόσωπο που εκτελεί εντολές ή ενεργεί εκπροσώπηση νομικού προσώπου), καθώς και την αποζημιωτική ευθύνη του Κράτους και των ΝΠΔΔ για πράξεις των λειτουργιών τους. Φυσικό πρόσωπο που τέλεσε την πράξη και νομικό πρόσωπο που σχετίζεται μ' αυτό ευθύνονται εις ολόκληρον, δηλαδή το θύμα μπορεί να απαιτήσει το σύνολο της αποζημίωσης που θα επιδικαστεί από το αστικό ή διοικητικό δικαστήριο από οποιονδήποτε από τους δύο υπεύθυνους.

Τέλος, δύο πολύ σημαντικές προβλέψεις στο Άρθρο 5 του συγκεκριμένου Νόμου, αφορούν την αυτεπάγγελτη δίωξη των παραπάνω πράξεων και τον τερματισμό καταβολής (χρηματικού) παραβόλου «κατά την υποβολή της έγκλησης»: «Οι πράξεις που περιγράφονται στον παρόντα νόμο, καθώς και τα εγκλήματα που τελούνται συνεπεία αυτών, διώκονται αυτεπαγγέλτως. Ο παθών, κατά την υποβολή της έγκλησης, όπως και όταν παρίσταται ως πολιτικώς ενάγων, δεν καταβάλλει το σχετικό παράβολο υπέρ του Δημοσίου».¹⁹

Άρθρο 81Α του Ποινικού Κώδικα για τα Εγκλήματα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά:

Από το 2015, με το Άρθρο 21 του Ν. 4356/2015, τροποποιήθηκε το Άρθρο 81Α του Ποινικού Κώδικα, προβλέποντας αυξημένες ποινές για εγκληματικές πράξεις με ρατσιστικό κίνητρο, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η στοχοποίηση του θύματος/-ων του/των παθόντος-ων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου:

«Άρθρο 81Α
Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά

Εάν από τις περιστάσεις προκύπτει ότι έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής γενεαλογικών

¹⁹ Στο ίδιο, Άρθρο 5.

καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου το πλαίσιο ποινής διαμορφώνεται ως εξής:

α) Στην περίπτωση πλημμελήματος, που τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα (1) έτος, το κατώτερο όριο της ποινής αυξάνεται στους έξι (6) μήνες και το ανώτερο όριο αυτής στα δύο (2) έτη. Στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά ένα (1) έτος.

β) Στην περίπτωση κακουργήματος, που το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινής ορίζεται σε πέντε (5) έως δέκα (10) έτη, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο (2) έτη. Στις λοιπές περιπτώσεις κακουργημάτων το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά τρία (3) έτη.

γ) Στην περίπτωση εγκλήματος, που τιμωρείται με χρηματική ποινή, το κατώτερο όριο αυτής διπλασιάζεται. Σε περίπτωση μετατροπής της ποινής φυλάκισης που έχει επιβληθεί κατά τα παραπάνω, το ποσό της μετατροπής δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το διπλάσιο του κατώτατου ορίου του προβλεπόμενου ποσού μετατροπής.»²⁰

Είναι σημαντικό ότι η επιβαρυντική κατάσταση των ρατσιστικών χαρακτηριστικών μπορεί να αφορά σε οποιοδήποτε έγκλημα, η απαξία δηλαδή των ρατσιστικών κινήτρων διατρέχει το σύνολο του δικαίου και δεν συγκροτεί απλώς μια ιδιαίτερη κατηγορία εγκλημάτων με περιοριστική απαρίθμηση. Η περιγραφή του εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά επιχειρεί να διατηρήσει μια ευρύτητα επίσης επιχειρώντας να δώσει έμφαση στην διάκριση του θύματος με βάση κάποιο χαρακτηριστικό του (αντικειμενικό στοιχείο) και όχι σε κάποιον υπερχειλή σκοπό του δράστη (κακοβουλία, πρόθεση ηθικής μείωσης κλπ).

Νομοτυπικά βέβαια η έννοια της «επιλογής θύματος» σημαίνει κάποια προαπόφαση τέλεσης εγκλήματος και σύγκριση με άλλα πιθανά θύματα υποθετικών εγκληματικών πράξεων που δεν τελέστηκαν. Η

20 Ν. 4356/2015 Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις, Άρθρο 21.

απόδοση βαρύτητας στο αντικειμενικό στοιχείο της ταυτότητας του θύματος έναντι υποκειμενικών στόχων ή κινήτρων του δράστη, ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί καλύτερα με την έννοια της «απόφασης τέλεσης» του εγκλήματος και όχι της «επιλογής θύματος», αφού η έννοια της απόφασης είναι ήδη γνωστή στο ποινικό δίκαιο από την απόπειρα και την ηθική αυτουργία. Αν δηλαδή δεν είναι κρίσιμο αν πχ «ο Α προκάλεσε σωματικές βλάβες στον Β με σκοπό να εκφράσει την απαξία του προς αυτόν ως ομοφυλόφιλο», είναι δοκιμότερο να ειπωθεί ότι «ο Α αποφάσισε να προκαλέσει σωματικές βλάβες στον Β επειδή είναι ομοφυλόφιλος», αντί «ο Α επέλεξε τον Β για να του προκαλέσει σωματικές βλάβες επειδή είναι ομοφυλόφιλος».

Ένα άλλο ζήτημα της διάταξης είναι ότι δεν καλύπτει αποδιδόμενες από τον δράστη ιδιότητες που μπορεί να μην υπάρχουν, αλλά προϋποθέτει υπαρκτά χαρακτηριστικά του θύματος. Αυτό αφενός καθιστά τα χαρακτηριστικά αυτά αποδεικτέο ζήτημα στην ποινική δίκη, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει ενδεχομένως σε δημόσια έκθεση του θύματος, αφετέρου θέτει και θέμα ερμηνείας και εφαρμογής του ποινικού κανόνα, αφού οι ταυτότητες φύλου δεν είναι ζήτημα λυμένο από τον νόμο και την νομολογία, κάποιες δε από τις ΛΟΑΤΚΙ+ ενδεχομένως δεν αναγνωρίζονται. Καταλείπει τέλος ίσως ένα κενό δέουσας τιμώρησης συμπεριφορών που μπορεί να μην έθιξαν πράγματι κάποιο ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο, αλλά να εκπορεύονται από τέτοια πρόθεση (ο Α προκαλεί σωματικές βλάβες στον Β επειδή θεωρεί ότι είναι ομοφυλόφιλος). Ενδεχομένως θα έπρεπε να προστεθεί η φράση [λόγω των] «πραγματικών ή αποδιδόμενων» [χαρακτηριστικών...].

Άρθρο 361B του Ποινικού Κώδικα για τον αποκλεισμό και την αναγγελία του αποκλεισμού από αγαθά ή υπηρεσίες:

Το 2015, με το Άρθρο 29 του ίδιου Νόμου (Ν. 4356/2015), προστέθηκε στην ελληνική νομοθεσία το Άρθρο 361B του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο:

«1. Όποιος προμηθεύει αγαθά ή προσφέρει υπηρεσίες ή αναγγέλλει με δημόσια πρόσκληση την παροχή ή προμήθεια αυτών αποκλείοντας από καταφρόνηση πρόσωπα λόγω των χαρακτηριστικών

φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και με χρηματική ποινή τουλάχιστον χιλίων πεντακοσίων (1.500) ευρώ.

2. Εάν στην πράξη της προηγούμενης παραγράφου συμμετείχαν δύο (2) ή περισσότεροι επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή πέντε χιλιάδων (5.000) έως είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) ευρώ.».²¹

Αντίθετα από την λογική της επιβαρυντικής περίπτωσης των ρατσιστικών χαρακτηριστικών, στο ιδιώνυμο έγκλημα του αποκλεισμού από αγαθά ή υπηρεσίες προστίθεται ως προϋπόθεση το υποκειμενικό στοιχείο της «καταφρόνησης», η οποία μάλλον περιττεύει, αφού η διακριτική μεταχείριση ενέχει και υπερακοντίζει την έννοια της καταφρόνησης, ενώ η παράλειψή της δεν δημιουργεί κίνδυνο ποινικοποίησης συμπεριφορών που μπορεί να αποκλείουν από την φύση τους κάποιες ομάδες του πληθυσμού (την αντίστροφη δηλαδή περίπτωση της προσφοράς υπηρεσιών μόνο για συγκεκριμένες ομάδες, ευάλωτες ή κατά σύστημα θιγόμενες/θυματοποιούμενες, κατ' αποκλεισμό του γενικού συνόλου ή της εκάστοτε «πλειοψηφίας»).

Νόμος 4443/2016 για τις διακρίσεις

Με το Ν. 4443 του 2016, προβλέπεται η προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω – μεταξύ άλλων – του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου.

Σύμφωνα με το Άρθρο 2 απαγορεύεται «κάθε μορφή διάκρισης» για τους λόγους που αναφέρονται στο Άρθρο 1 και, συγκεκριμένα, «λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών (...) θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή

²¹ Στο ίδιο, Άρθρο 29.

χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας σύμφωνα με την Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000, μεταξύ άλλων» κι επίσης για την «διευκόλυνση της άσκησης των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων σύμφωνα με την Οδηγία 2014/54/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014».²²

Σημαντική είναι επίσης και η εισαγωγή της έννοιας της διάκρισης «λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών» (αρ.2 παρ.2 περ. στ'), που διευρύνει την υποχρέωση ίσης μεταχείρισης και ελαφρύνει και το αποδεικτικό βάρος από τον θιγόμενο για την στοιχειοθέτηση του χαρακτηριστικού του αλλά και διευκολύνει την υπαγωγή διαφορετικών ταυτοτήτων και εκφράσεων φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού στο προστατευτικό πεδίο του νόμου, αφού το κρίσιμο η υποκειμενική συμπεριφορά του υπόχρεου και όχι το ακριβές αντικειμενικό χαρακτηριστικό του θιγόμενου, διότι τα δύο αυτά άλλωστε δεν ταυτίζονται εννοιολογικά· το χαρακτηριστικό που αποδίδεται από αυτόν παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης αποτελεί

22 Ν. 4443/2016 Ι) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ΙΙ) λήψη αναγκαίων μέτρων συμμόρφωσης με τα άρθρα 22, 23, 30, 31 παρ. 1, 32 και 34 του Κανονισμού 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125/ΕΚ και 2004/72/ΕΚ και ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/57/ΕΕ περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς και της εκτελεστικής Οδηγίας 2015/2392, ΙΙΙ) ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/62 σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κιβδηλεία μέσω του ποινικού δικαίου και για την αντικατάσταση της απόφασης – πλαισίου 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου και ΙV) Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις, Άρθρα 1 και 2.

συχνά μια μειωτική κατηγοριοποίηση/στερεοτυπική γενίκευση, ενώ το αντικειμενικό χαρακτηριστικό του θιγόμενου από την διάκριση αποτελεί ζήτημα αυτοπροσδιορισμού, ανεξαρτήτως αν συγκροτεί ομάδα ατόμων με αυτό το χαρακτηριστικό, αναγνωριζόμενη από τον νόμο ή την νομολογία.

Ως προς την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σύμφωνα με το Άρθρο 3:

29

«(...) η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως (...) σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης, εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης,

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, μαθητείας, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας,

γ) τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και απασχόλησης, ιδίως όσον αφορά τις αποδοχές, την απόλυση, την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία και σε περίπτωση ανεργίας την επανένταξη και την εκ νέου απασχόληση,

δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε επαγγελματική οργάνωση, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή σε αυτές, και ιδίως του δικαιώματος εκλέγειν και εκλέγεσθαι».²³

23 Στο ίδιο Άρθρο 3.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης επεκτείνεται και εφαρμόζεται και σε άλλα πεδία της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας. Όμως, στη συνέχεια, ο νομοθέτης παραλείπει να συμπεριλάβει ρητώς την ταυτότητα φύλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τα χαρακτηριστικά φύλου, δημιουργώντας, κατά κάποιον τρόπο, μια «ιεραρχία» μεταξύ των λόγων διακρίσεων και αφήνοντας ακάλυπτους τους ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπους. Έτσι, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του Άρθρου 3: «(...) η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, και όσον αφορά:

α) την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης,

β) τις κοινωνικές παροχές και τις φορολογικές διευκολύνσεις ή πλεονεκτήματα,

γ) την εκπαίδευση,

δ) την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης».²⁴

Παρακάτω, ο νομοθέτης επανέρχεται περιλαμβάνοντας αυτή τη φορά την απαγόρευση διακρίσεων για όλους τους λόγους που αναφέρονται στο Άρθρο 1, «κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών στο κοινό»:

«Όποιος, κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών στο κοινό, παραβιάζει την κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης για λόγους φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας,

24 Στο ίδιο Άρθρο 3.

οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, τιμωρείται με φυλάκιση έξι (6) μηνών μέχρι τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) έως πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ. Οι πράξεις που προβλέπονται στην παρούσα παράγραφο διώκονται αυτεπαγγέλτως». ²⁵ Στην ποινική αυτή διάταξη ορθώς παραλείπεται η ρήτρα της «καταφρόνησης», που όπως αναφέραμε πλεονασματικά εισήχθη στο άρθρο 361B του Ποινικού Κώδικα (βλ. παραπάνω).

Τέλος, ως προς την προστασία των θυμάτων διακρίσεων, αξίζει να εστιάσουμε σε τρία βασικά σημεία. Πρώτον, σύμφωνα με το Άρθρο 8, το πρόσωπο που βλάπτεται δύναται να αντιπροσωπευτεί ενώπιον της Δικαιοσύνης και να εκπροσωπηθεί ενώπιον διοικητικών αρχών ή οργάνων από «Νομικά πρόσωπα, ενώσεις ή οργανώσεις συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταιριών και των συνδικαλιστικών οργανώσεων, που έχουν σκοπό μεταξύ άλλων τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως (...) σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου (...) εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του με συμβολαιογραφικό έγγραφο όπου απαιτείται ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής». ²⁶

Δεύτερον, σύμφωνα με το Άρθρο 9, στοιχειοθετείται μερική αντιστροφή του βάρους απόδειξης της διάκρισης από τον θιγόμενο στον υπόχρεο (εργοδότη, πάροχο αγαθών ή υπηρεσιών κλπ). Πρόκειται για εισαγωγή τεκμηρίου συναγωγής μιας οιονεί νόθου αντικειμενικής ευθύνης· ο θιγόμενος που προσφεύγει στα αστικά ή διοικητικά δικαστήρια οφείλει να αποδείξει τις περιστάσεις από τις οποίες τεκμαίρεται η διάκριση και όχι την πρόθεση του υπόχρεου να παραβιάσει την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Τούτο δεν ισχύει ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων (αρ.9 παρ.2), όπου το βάρος απόδειξης δεν φέρει κατ' απαρέγκλιτο κανόνα ο κατηγορούμενος. Ωστόσο, αυτή η νόθος αντικειμενική ευθύνη του υπόχρεου έχει αξία και στην

25 Στο ίδιο Άρθρο 11.

26 Στο ίδιο Άρθρο 8.

ποινική δίκη, όσον αφορά την αιτιολόγηση των αποφάσεων, όπου η υποκειμενική υπόσταση των αδικημάτων ενυπάρχει στην διακριτική συμπεριφορά χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερη απόδειξη του δόλου (πχ στοχοποίηση, προηγούμενα περιστατικά διάκρισης κλπ). Η εν λόγω διάταξη έχει ως εξής: «Όταν ο βλαπτόμενος προβάλλει ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της ίσης μεταχείρισης και αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή αρμόδιας διοικητικής αρχής πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, το αντίδικο μέρος ή η διοικητική αρχή φέρει το βάρος να αποδείξει στο δικαστήριο, ότι δεν συνέτρεξαν περιστάσεις που συνιστούν παραβίαση της αρχής αυτής».²⁷

Τρίτον, σύμφωνα με το Άρθρο 10, το πρόσωπο που βλάπτεται προστατεύεται από πιθανά αντίμετρα: «απόλυση ή δυσμενή, εν γένει, μεταχείριση προσώπου, η οποία εκδηλώνεται ως αντίμετρο σε καταγγελία ή αίτημα παροχής έννομης προστασίας, για τη διασφάλιση τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης».²⁸

Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου (Ν. 4491/2017).

Το 2017 ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο ο Ν. 4491/2017 ο οποίος περιλαμβάνει – μεταξύ άλλων – διατάξεις για τη νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου.

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 του Ν. 4491/2017:

«1. Το πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου του ως στοιχείου της προσωπικότητάς του.

2. Το πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της προσωπικότητάς του με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου του».²⁹

²⁷ Στο ίδιο Άρθρο 9 παρ 1.

²⁸ Στο ίδιο Άρθρο 10.

²⁹ Ν. 4491/2017 Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου – Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και άλλες διατάξεις, Άρθρο 1.

Σύμφωνα με το Άρθρο 3, οι προϋποθέσεις για την διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου στα νομικά έγγραφα του ενδιαφερόμενου προσώπου είναι οι εξής:

«1. Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ ταυτότητας φύλου και καταχωρισμένου φύλου το πρόσωπο μπορεί να ζητήσει τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου του, ώστε αυτό να αντιστοιχεί στη βούληση, στην προσωπική αίσθηση του σώματος και στην εξωτερική του εικόνα.

2. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου απαιτείται πλήρης δικαιοπρακτική ικανότητα, με εξαίρεση τους ανήλικους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έβδομο (17ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει ρητή συναίνεση των ασκούντων τη γονική τους μέριμνα και τους ανήλικους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο (15ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει επιπλέον θετική γνωμάτευση διεπιστημονικής Επιτροπής που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας για δύο (2) έτη, στην οποία μετέχουν: α) ένας παιδοψυχίατρος, β) ένας ψυχίατρος, γ) ένας ενδοκρινολόγος, δ) ένας παιδοχειρουργός, ε) ένας ψυχολόγος, στ) ένας κοινωνικός λειτουργός και ζ) ένας παιδίατρος, ως Πρόεδρος, άπαντες με εξειδίκευση στο συγκεκριμένο ζήτημα.

3. Προϋπόθεση για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου είναι το πρόσωπο που αιτείται τη διόρθωση να μην είναι έγγαμο.

4. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου δεν απαιτείται να βεβαιώνεται ότι το πρόσωπο έχει υποβληθεί σε οποιαδήποτε προηγούμενη ιατρική επέμβαση. Δεν απαιτείται επίσης η οποιαδήποτε προηγούμενη εξέταση ή ιατρική αγωγή που σχετίζεται με τη σωματική ή ψυχική του υγεία».³⁰

30 Στο ίδιο, Άρθρο 3.

Συνοπτικά, με το νόμο αυτό, το ενδιαφερόμενο ενήλικα πρόσωπα δεν υποχρεώνονται να προβούν σε ιατρικές πράξεις για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου. Όμως, δεν θα πρέπει να είναι έγγαμο. Επιπλέον, η διαδικασία διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου δεν είναι προσβάσιμη και στα ανήλικα άτομα, εκτός αν έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους αλλά, σε αυτή, την περίπτωση, εκτός από τη ρητή συναίνεση αυτών που ασκούν τη γονική τους μέριμνα θα πρέπει να λάβουν και την έγκριση μιας επιστημονικής επιτροπής, της οποίας μέλη είναι και ιατροί.

Σύμφωνα με το Άρθρο 4 του Ν. 4491/2017, η διαδικασία διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου, γίνεται με δικαστική διάπλαση:

«1. Η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου γίνεται με δικαστική απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 782 ΚΠολΔ. Στην αίτηση δηλώνονται το επιθυμητό φύλο, το κύριο όνομα που επιλέγεται και το προσαρμοσμένο σχετικά επώνυμο. Στην αίτηση επισυνάπτεται αντίγραφο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης του προσώπου.

2. Για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου απαιτείται αυτοπρόσωπη δήλωση ενώπιον του δικαστηρίου. Η δήλωση γίνεται σε ιδιαίτερο γραφείο χωρίς δημοσιότητα. Η δικαστική απόφαση καταχωρίζεται στο Ληξιαρχείο που είχε συντάξει τη ληξιαρχική πράξη γέννησης του προσώπου. Η καταχώριση της δικαστικής απόφασης περί διόρθωσης φύλου γίνεται με τρόπο που διασφαλίζει τη μυστικότητα της μεταβολής και της αρχικής ληξιαρχικής πράξης γέννησης έναντι όλων.

3. Με βάση τη νέα ληξιαρχική πράξη, οι υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την έκδοση άλλων εγγράφων στα οποία αναγράφεται η ταυτότητα του προσώπου ή από τα οποία το πρόσωπο εξαρτά δικαιώματα, καθώς και για την καταχώριση σε μητρώα ή καταλόγους, όπως εκλογικούς, έχουν την υποχρέωση να εκδώσουν νέα έγγραφα ή να προβούν σε νέες καταχωρίσεις με διορθωμένο το καταχωρισμένο φύλο, το κύριο όνομα και το επώνυμο του προσώπου. Στη νέα ληξιαρχική πράξη γέννησης, στα νέα έγγραφα και στις νέες καταχωρίσεις δεν επιτρέπεται η αναφορά ότι μεσολάβησε διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου.

4. Η νέα ληξιαρχική πράξη μπορεί στο εξής να αλλάξει μία φορά, με την ίδια διαδικασία και τις ίδιες προϋποθέσεις».³¹

Η διάταξη καλύπτει τις περιπτώσεις της διόρθωσης από άρρεν σε θήλυ και το αντίστροφο, όχι όμως και σε ουδέτερη εγγραφή, ζήτημα το οποίο για την ελληνική έννομη τάξη προϋποθέτει κατά πάσα πιθανότητα συνταγματική ερμηνεία ή κατά την συντηρητικότερη εκδοχή συνταγματική τροποποίηση. Παρά την αποσύνδεση της διόρθωσης από προηγούμενη ιατρική γνωμάτευση ή πραγματογνωμοσύνη (με εξαίρεση τους ανηλίκους κάτω των 17 ετών), ζήτημα τίθεται με την σύνδεση της διόρθωσης όχι μόνο με την βούληση του προσώπου και την προσωπική αισθητική (έννοιες κατά το μάλλον ή ήττον ταυτιζόμενες) αλλά σωρευτικά και με την εξωτερική εικόνα. Εδώ ιδρύεται στάδιο κρίσης του δικαστηρίου να απορρίψει ενδεχομένως μια αίτηση διόρθωσης με κριτήριο μάλλον επισφαλές, αφού η εξωτερική εικόνα δεν αποτελεί σαφή νομική έννοια αλλά προϊόν ευμετάβλητων και συνήθως στερεοτυπικών κοινωνικών αντιλήψεων. Αντιστοίχως θέτει ένα βάρος στον αιτούμενο την διόρθωση να «αποδείξει» τέτοια εξωτερική εικόνα που θα έπειθε (κατά προσδοκία που διαμορφώνεται από τα προαναφερθέντα επισφαλή κριτήρια) τον κριτή της αίτησής του. Ν. 4285/2014 για ρατσιστικές πράξεις/ενέργειες :

31 Στο ίδιο, Άρθρο 4.

Η φύση της βίας κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων

36

Τι κρύβεται πίσω από το κίνητρο της βίας μίσους; Γιατί θα μπορούσε ένα άτομο ή μία ομάδα ατόμων να διαπράξει μία πράξη βίας; Ένα ακόμα μεγαλύτερο ερώτημα είναι γιατί κάποιος να επιτεθεί σε κάποιο άτομο πρόσωπο που δεν γνωρίζει καν; Όταν αναλογιζόμαστε το μίσος και ποιος θα μπορούσε να διαπράξει αυτά τα εγκλήματα, οι περισσότεροι από εμάς έχουμε τη δική μας σκέψη. Σε αντίθεση με την εικόνα που θα μπορούσε να έρθει πρώτη στο μυαλό μας – μέλη ομάδων μίσους, συμμοριών ή νεοναζί – το μεγαλύτερο μέρος της βίας που βασίζεται στο μίσος δεν διαπράττεται από τα μέλη οργανωμένων ομάδων. Οι περισσότεροι δράστες είναι καθημερινά άτομα που μπορεί να είναι επιρρεπή ή όχι στη βία. Πολλοί μελετητές, ερευνητές και ακαδημαϊκοί από διαφορετικά πεδία έχουν αφιερώσει τις τελευταίες δεκαετίες αναζητώντας την αιτία του φανατισμού, της βίας και των εγκλημάτων.

Καταρχάς, είναι σημαντικό να καταδείξουμε ότι οι προκαταλήψεις και οι προλήψεις ενυπάρχουν σε κάθε πολιτισμό. Συνήθως, είναι αποτέλεσμα της άγνοιας ή της έλλειψης έκθεσης στο «άγνωστο». Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που οδηγούν σε ομοφοβικές, διεμφυλικές και αμφιφοβικές προκαταλήψεις. Ανάμεσά τους, οι πιο συνηθισμένες είναι οι θρησκευτικές πεποιθήσεις που δέχονται ότι οποιαδήποτε μορφή σεξουαλικής σχέσης με άτομα του ίδιου φύλου είναι λανθασμένη και καταδικασμένη. Επιπλέον, σύμφωνα με το ιστορικό θεσμικών διατάξεων για ΛΟΑΤ ανθρώπους, στα περισσότερα μέρη της Ευρώπης η ομοφυλοφιλία αποποινικοποιήθηκε μόλις τον 20ο αιώνα, ενώ ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αποκήρυξε την ομοφυλοφιλία ως ψυχική διαταραχή μόλις το 1990. Υπάρχουν επίσης πολιτισμικά κλιμακωμένοι παράγοντες όπως ο σεξισμός και ο ανδρισμός – η πεποίθηση ότι οι γυναίκες και οι άνδρες δεν θα πρέπει ποτέ να αντιτίθενται στους κανόνες που αναμένονται από εκείνους.

Αυτοί και μερικοί ακόμη παράγοντες που συμβάλλουν στην προκατάληψη δεν οδηγούν αυτομάτως στη βία. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν παρακινούνται αρκετά από την προκατάληψή τους ώστε να διαπράξουν ένα έγκλημα σε βάρος κάποιου. Η προκατάληψη παραμένει αρκετά ισχυρή ώστε να οδηγεί στον στιγματισμό των ΛΟΑΤ ανθρώπους ως ιδιαίτερα ευάλωτης ομάδας.

37

Διακρίσεις – το να τίθεται ένα άτομο ή μία ομάδα σε λιγότερο ευνοϊκή θέση από άλλα άτομα σε παρόμοια κατάσταση. Η αιτία των διακρίσεων στηρίζεται συνήθως αποκλειστικά σε μία πραγματική ή αντιληπτή συμμετοχή του προσώπου σε μία συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία. Έμμεση διάκριση υφίσταται όταν υπάρχει πρακτική, πολιτική ή κανόνας που ισχύει για όλους τους ανθρώπους με τον ίδιο τρόπο, αλλά έχει προφανώς λιγότερο ευνοϊκή επίδραση σε ορισμένα άτομα σε σύγκριση με άλλα.

Εγκλήματα μίσους – εγκληματικές ενέργειες που παρακινούνται από προκαταλήψεις ή προλήψεις έναντι ιδιαίτερων ομάδων.

Βία – σκόπιμη χρήση σωματικής, συναισθηματικής, σεξουαλικής και οικονομικής εξουσίας ενάντια στη θέληση κάποιου, με σκοπό να προκαλέσει σωματική ή ψυχολογική βία ή θάνατο, κακή ανάπτυξη και/ή στέρηση.

Ομοφοβία – μία σειρά από αρνητικές συμπεριφορές, συναισθήματα και ενέργειες, συμπεριλαμβανομένων διακρίσεων και βίας έναντι ανθρώπων που θεωρούνται λεσβίες ή ομοφυλόφιλοι.

Τρανσφοβία – μία σειρά από αρνητικές συμπεριφορές, συναισθήματα και ενέργειες, συμπεριλαμβανομένων διακρίσεων και βίας έναντι ανθρώπων που θεωρούνται διεμφυλικοί.

Αμφιφοβία – μία σειρά από αρνητικές συμπεριφορές, συναισθήματα και ενέργειες, συμπεριλαμβανομένων διακρίσεων και βίας έναντι ανθρώπων που θεωρούνται αμφιφυλόφιλοι.

Ετεροσεξισμός – η πεποίθηση ότι όλοι είναι ετεροφυλόφιλοι και cis-gender και ότι μόνο οι σχέσεις και επαφές με το αντίθετο φύλο είναι αποδεκτές και επομένως ανώτερες.

Σεξισμός – η συστηματική διάκριση που στηρίζεται στην πεποίθηση ότι οι σωματικές διαφορές μεταξύ των φύλων δικαιολογούν την ανωτερότητα του ενός κοινωνικού και/ή βιολογικού φύλου έναντι του άλλου.

Πατριαρχία – ένα κοινωνικό σύστημα στο οποίο οι άνδρες cis-gender κατέχουν πρωταρχική εξουσία στην πολιτική, κοινωνική και δημόσια ζωή, κατέχουν τον έλεγχο της περιουσίας και απολαμβάνουν κοινωνικά προνόμια.

Τι συμβαίνει με τη βία και την προκατάληψη κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων; Η ομοφοβία, η αμφιφοβία και η τρανσφοβία μπορούν να λάβουν πολλές διαφορετικές μορφές, συμπεριλαμβάνοντας αρνητικές συμπεριφορές και πεποιθήσεις, αποστρόφη ή προκατάληψη έναντι ανθρώπων που ταυτίζονται ή αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως λεσβίες, αμφιφυλόφιλοι, ομοφυλόφιλοι ή διεμφυλικοί. Συχνά βασίζεται σε προκαταλήψεις, παρεξηγήσεις, ψευδείς πληροφορίες, στερεότυπα ή φόβους που μπορεί ή όχι να έχουν βαθιές κοινωνικές, θρησκευτικές, ιστορικές, πολιτιστικές ή άλλες αιτιολογίες. Αυτές οι προκαταλήψεις αποκτώνται συχνά στην κύρια οικογένεια του ατόμου.

Η ομοφοβική και τρανσφοβική βία είναι η βία που βασίζεται στο φύλο. Όπως σε άλλες μορφές βίας που στηρίζονται στο φύλο, συμβαίνει ως αποτέλεσμα των προσδοκιών του κανονιστικού ρόλου που σχετίζονται με κάθε φύλο. Αυτό σημαίνει ότι στα πλαίσια μίας κοινωνίας ή κοινότητας, υπάρχουν μόνο δύο αναγνωρισμένα φύλα- το αρσενικό

και το θηλυκό- τα οποία είναι άνισα σε ισχύ, γεγονός το οποίο δεν είναι ευρέως κατανοητό. Εν ολίγοις, οποιοσδήποτε (οποιοδήποτε φύλο) μπορεί να γίνει στόχος φυσικών ή λεκτικών επιθέσεων για την υπέρβαση των κυρίαρχων εννοιών των ρόλων των φύλων. Μπορούμε να βρούμε πολλά παραδείγματα για την παραβίαση της προσδοκώμενης ή κυρίαρχης αντίληψης των ρόλων των φύλων, επειδή οι ρόλοι της κοινωνίας είναι πολύπλοκοι και μπορεί να διαφέρουν, αλλά παρακάτω θα δούμε μερικές μόνο από τις προφανείς:

- Οι γκέι άντρες παραβιάζουν την έννοια της αρρενωπότητας εάν κάνουν σεξ με άλλον άνδρα
- Οι λεσβίες γυναίκες παραβιάζουν την έννοια της θηλυκότητας, επειδή δεν κάνουν σεξ με άνδρες
- Ορισμένοι άνδρες παραβιάζουν την έννοια της αρρενωπότητας εάν η έκφραση του φύλου τους δεν ταιριάζει με την προκαθορισμένη έκφραση φύλου (π.χ. εάν η έκφραση του φύλου του άνδρα θεωρείται «πολύ θηλυκή»)
- Ορισμένες γυναίκες παραβιάζουν την έννοια της θηλυκότητας, επειδή ζητούν ίση μεταχείριση με τους άνδρες (πχ στην οικογένεια, στο χώρο εργασίας, στη δημόσια ζωή)
- Τα διεμφυλικά άτομα παραβιάζουν τις έννοιες του φύλου, επειδή ξεπερνούν την ιδέα ότι το φύλο προκύπτει από τα χαρακτηριστικά του φύλου ενός ατόμου
- Τα μεσοφυλικά άτομα παραβιάζουν τις έννοιες των δύο ξεχωριστών φύλων, αφού διαθέτουν όργανα που δεν μπορούν να θεωρηθούν ούτε αρσενικά ούτε θηλυκά.

Τι κάνει μία συμπεριφορά ομοφοβική ή τρανσφοβική; Εν ολίγοις, ένα έγκλημα μίσους είναι ομοφοβικό ή τρανσφοβικό εάν το κίνητρο του δράστη για την επίθεση ήταν ο πραγματικός ή αντιληπτός σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα του φύλου και/ή η έκφραση του φύλου κάποιου. Εάν το θύμα ή οποιοσδήποτε άλλος πιστεύει ότι κάποιο βίωμά του συνιστά έγκλημα μίσους, θα πρέπει να τεκμηριώνεται και να καταγράφεται ως έχει από το άτομο στο οποίο αναφέρεται αυτή η πληροφορία και εάν ακολουθηθεί η ποινική διαδικασία, θα θεωρηθεί έγκλημα μίσους σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

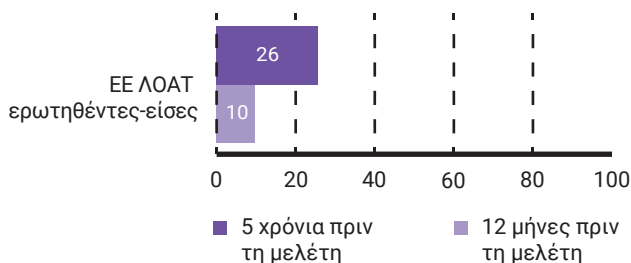
Η βία κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων σε αριθμούς

40

Το 2012, η Υπηρεσία Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) ξεκίνησε μία online έρευνα (η οποία δημοσιεύτηκε τον Μάιο 2013) σχετικές με τις εμπειρίες των μεροληπτικών διακρίσεων, της βίας και της παρενόχλησης σε ΛΟΑΤ ανθρώπους. Η έρευνα έλαβε 93.079 απαντήσεις και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα ΛΟΑΤ άτομα στην Ε.Ε. υποφέρουν από διακρίσεις, περιθωριοποίηση και βία στο σχολείο, στον χώρο εργασίας και σε δημόσιους χώρους.

Το ένα τέταρτο (26%) όλων των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ της Ε.Ε. που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν δεχθεί επίθεση ή απειλή κατά τα προηγούμενα πέντε έτη (βλ. Εικόνα 1). Η πλειονότητα των ερωτηθέντων που αντιμετώπισαν βία (59%) κατά το προηγούμενο έτος δήλωσε ότι η τελευταία επίθεση ή απειλή βίας συνέβη εν μέρει ή εξ ολοκλήρου επειδή θεωρήθηκαν ΛΟΑΤ.

Εικόνα 1: Επικράτηση της βίας κατά τη διάρκεια των πέντε ετών που προηγήθηκαν της μελέτης και των 12 μηνών που προηγήθηκαν της μελέτης (%)

Πηγή: European Union Agency for Fundamental Rights: European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, σ. 56

Τα διεμφυλικά άτομα είναι ιδιαίτερα ευάλωτα, καθώς βιώνουν το υψηλότερο επίπεδο επαναλαμβανόμενης βίας και εγκλημάτων μίσους. Το ένα τρίτο (34%) όλων των διεμφυλικών ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δέχθηκαν σωματική ή σεξουαλική επίθεση ή απειλή με βία τα τελευταία πέντε χρόνια πριν την έρευνα και περίπου τρεις στους δέκα διεμφυλικούς ερωτηθέντες δήλωσαν ότι έχουν υπάρξει θύματα βίας περισσότερες από τρεις φορές κατά το προηγούμενο έτος (βλ. Εικόνα 2).

Εικόνα 2: Διεμφυλικοί-ες ερωτηθέντες-είσες που δέχτηκαν επίθεση ή απειλήθηκαν με βία μία ή περισσότερες φορές τους 12 μήνες που προηγήθηκαν της μελέτης, κατά αριθμό περιστατικών.

Πηγή: European Union Agency for Fundamental Rights: European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, σ. 60

Η έρευνα δείχνει ότι οι δράστες που άσκησαν βία ήταν κυρίως άνθρωποι άγνωστοι στα θύματα: 45% της πιο πρόσφατης βίας που υπέστησαν οι ερωτηθέντες διαπράχθηκαν από κάποιο άτομο που δε γνώριζαν. Στο ένα τρίτο των βίαιων περιστατικών (36% των πιο πρόσφατων βίαιων περιστατικών), οι δράστες ήταν έφηβοι ή ομάδες εφήβων. Από τα περιστατικά βίας που διαπράχθηκαν από κάποιον που γνώριζε ο ερωτηθείς, ο δράστης ήταν συχνότερα κάποιος από την εργασία, το κολλέγιο ή το πανεπιστήμιό του (17%).

Στα περισσότερα επεισόδια βίας που ήταν αποτέλεσμα μίσους, περισσότερα από τα μισά βίαια περιστατικά έλαβαν χώρα σε εξωτερικούς χώρους, συχνότερα στο δρόμο ή σε μία πλατεία, σε ένα χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων ή σε άλλους ανοικτούς δημόσιους χώρους (44%). Από τα περιστατικά που συνέβησαν σε εσωτερικούς χώρους, οι δημόσιοι χώροι ήταν οι πιο συχνές τοποθεσίες: ένα στα 10 περιστατικά έλαβε χώρα σε «μία καφετέρια, ένα εστιατόριο, μία παμπ ή ένα κλαμπ», ενώ ένα στα 13 έλαβε χώρα σε κάποιο μέσο μεταφοράς. Τα σπίτια των θυμάτων αναφέρθηκαν ως τόπος βίας σε ένα από τα 12 περιστατικά (8%).

Η βία κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα

Στην έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency for Fundamental Rights – FRA) για τη βία και τις διακρίσεις εις βάρος ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρέχεται μια αρκετά λεπτομερής εικόνα του φαινομένου στην Ελλάδα.³² Πιο συγκεκριμένα, σε δείγμα 2,760 ενήλικων ΛΟΑΤ ατόμων, το 48% δήλωσε πως βίωσε περιστατικά σεξουαλικής/σωματικής επίθεσης ή απειλής (47%, αντιστοίχως στην ΕΕ) κατά τους προηγούμενους 12 μήνες. Επιπλέον, το 19% των ερωτηθέντων δήλωσε πως ένιωσε διακρίσεις εναντίον του στο χώρο εργασίας και το 25% πως ένιωσε διακρίσεις από προσωπικό του σχολείου ή του πανεπιστημίου. Τέλος, το 26% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (35% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) δήλωσε ότι το τελευταίο περιστατικό σωματικής/σεξουαλικής επίθεσης ή απειλής που δέχτηκε κατά τον τελευταίο χρόνο, οφείλεται πλήρως ή εν μέρει στο γεγονός ότι θεωρήθηκαν ότι είναι ΛΟΑΤ.

Στα ανωτέρω στοιχεία, είναι χρήσιμο να προστεθούν και τα νέα δεδομένα για την Ελλάδα, όπως έχουν καταγραφεί μετά από μία ενιαία προσπάθεια πολλών μη κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Από το 2012 και έπειτα, κάτω από τον συντονισμό του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής

32 EU LGBT survey. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Main results. European Union Agency for Fundamental Rights

Βίας³³ και μέσω μίας κοινής φόρμας καταγραφής ρατσιστικών επιθέσεων, τα μέλη – στα οποία συγκαταλέγονται και οι ΜΚΟ Praksis και Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας – καταγράφουν περιστατικά ρατσιστικής βίας, τα οποία αφορούν και επιθέσεις με ρατσιστικό κίνητρο προς άτομα ΛΟΑΤΚΙ+.

Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις από το 2012 έως και σήμερα, έχουν καταγραφεί 934 περιστατικά ρατσιστικής βίας με πάνω από 1,000 θύματα. Από το σύνολο των περιστατικών, τα 344 αφορούν επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, το οποίο αντιστοιχεί σε 36.8% του συνόλου των καταγεγραμμένων επιθέσεων. Παρόλο, που η πρώτη επίθεση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού καταγράφηκε το 2012, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως το γεγονός αυτό δεν συνδέεται με την έλλειψη περιστατικών βίας που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, αλλά με την πιο ενεργή δραστηριοποίηση σχετικών οργανώσεων στο Δίκτυο.

Από την ομάδα των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε κατά τη διάρκεια των έξι χρόνων συνολικά 229 περιστατικά επιθέσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, 108 περιστατικά βίας λόγω ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου, ενώ καταγράφηκαν τουλάχιστον 6 επιθέσεις και λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και λόγω ταυτότητας φύλου. Στην πλειοψηφία τα θύματα ήταν άνδρες, ενώ 104 τρανς άτομα στοχοποιήθηκαν λόγω της ταυτότητας του φύλου τους ή/και του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις, οι επιθέσεις περιλάμβαναν πολλούς διαφορετικούς τύπους εγκληματικών πράξεων και αποτυπώνουν μοτίβα κάθε δυνατής έντασης. Οι επιθέσεις περιλάμβαναν σωματική βία (πυροβολισμοί, ξυλοδαρμοί), σεξουαλική (βιασμοί και

33 Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας συστάθηκε το 2011 με πρωτοβουλία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Σήμερα στο Δίκτυο συμμετέχουν 42 μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλοι φορείς που παρέχουν νομικές, ιατρικές, κοινωνικές ή άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες και έρχονται σε επαφή με θύματα ρατσιστικής βίας.

ασέλγειες) με στόχο κυρίως την απαξίωση των θυμάτων και τη «διόρθωση» του σεξουαλικού προσανατολισμού τους, και λεκτική/ψυχολογική βία, ενώ καταγράφηκαν διαδικτυακές επιθέσεις και παρατηρήθηκε και στοχοποίηση υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ ανθρώπων. Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως εντός των περιστατικών εγκλημάτων μίσους προς ΛΟΑΤΚΙ ατόμων συμπεριλαμβάνονται και ενδοοικογενειακά περιστατικά που συνήθως λαμβάνουν χώρα με την αποκάλυψη των σεξουαλικών προτιμήσεων ή της ταυτότητας φύλου του παιδιού στους γονείς, αλλά και τα ενδοσχολικά περιστατικά.³⁴

Συγκεκριμένα για το 2016 και το 2017, τα μέλη του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψαν 197 περιστατικά ρατσιστικής βίας Από το σύνολο των 197 περιστατικών, τα 104 αφορούν επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Τα περιστατικά βίας λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού αποτελούν την πλειοψηφία των περιπτώσεων: 75 από τα 104 περιστατικά, Τα θύματα κατά το πλείστο άνδρες, ενώ στα 12 περιστατικά τα θύματα υπέστησαν σωματικές βλάβες.³⁵ Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως το 2017 υπήρξαν δύο περιστατικά κατά ατόμων που εργάζονται σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων. Μάλιστα, το 2017, η Μη Κυβερνητική Οργάνωση Colour Youth ήρθε συχνά αντιμέτωπη με περιστατικά εξυβρίσεων και απειλών λόγω του έργου της, ενώ μέλη της νεοαζιστικής οργάνωσης «Απέλλα» πραγματοποίησαν εκφοβιστική ενέργεια στον χώρο διεξαγωγής του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Αθήνας, πετώντας φυλλάδια με ομοφοβικό/τρανσφοβικό περιεχόμενο και απειλώντας μέλη και ακτιβιστές ανθρωπιστικών οργανώσεων.³⁶

Το 2017, παρατηρήθηκε αύξηση των καταγεγραμμένων περιστατικών βίας λόγω ταυτότητας φύλου: 18 περιστατικά έναντι 10 το 2016. Σε 10 από τα 18 αυτά περιστατικά βίας λόγω ταυτότητας φύλου, τα θύματα ήταν τρανς γυναίκες, εκ των οποίων σε 7 περιστατικά τα

34 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση 2015

35 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2016 & 2017.

36 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2017.

θύματα είχαν ηλικία 22 έως 28 ετών και στα υπόλοιπα 3, 40 έως 55 ετών. Ακόμα, το 2017, αυξήθηκαν τα περιστατικά βίας κατά τρανς ανδρών: 8 περιστατικά, με μέση ηλικία τα 24 έτη. Τα περισσότερα περιστατικά ήταν ήπιας βίας/έντασης. Όμως, παρατηρήθηκε επαναλαμβανόμενη στοχοποίηση και θυματοποίηση των ίδιων ατόμων, καθώς και διαρκής παρενόχληση τρανς ατόμων από την οικογένεια τους, επαγγελματίες ψυχικής υγείας και άλλους πολίτες, οι οποίες αμφισβητούσαν την ταυτότητα φύλου των θυμάτων, όπως αυτά την προσδιόριζαν.³⁷

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων του νομοσχεδίου για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου συνοδεύτηκε από άκρως κακοποιητικό λόγο κατά των τρανς ανθρώπων από βουλευτές διαφόρων κομμάτων αλλά και λεκτικών και διαδικτυακών επιθέσεων κατά τρανς ατόμων.

Όσον αφορά το προφίλ των δραστών, στα περιστατικά επιθέσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, οι δράστες ήταν κυρίως άνδρες ενήλικοι ή ανήλικοι, ενώ σε εννέα από τα περιστατικά λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, οι δράστριες ήταν γυναίκες ηλικίας κυρίως 20-30 ετών, και επτά επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από μεικτές ομάδες με υπερεκπροσώπηση των ανδρών. Στα περιστατικά επιθέσεων λόγω ταυτότητας φύλου (ή έκφρασης φύλου), καταγράφηκαν οκτώ, στα οποία τα θύματα στοχοποιήθηκαν λόγω της ταυτότητας φύλου, ενώ καταγράφηκε και ένα περιστατικό λόγω έκφρασης φύλου. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2016, το Δίκτυο κατέγραψε δύο περιστατικά στα οποία στοχοποιήθηκαν άνδρες λόγω της σχέσης τους με διεμφυλικό άτομο. Στο πρώτο περιστατικό, «το θύμα δέχτηκε επίθεση όταν προσπάθησε να υπερασπιστεί τη φίλη του σε περιστατικό εξύβρισης», ενώ στο δεύτερο, «το θύμα δέχτηκε εξύβριση λόγω της σχέσης του με τρανς γυναίκα».

37 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2016 & 2017.

Εμπόδια στην καταγγελία εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων

46

Οι περισσότερες μελέτες που έχουν διεξαχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνουν ότι τα εγκλήματα μίσους δεν έχουν αναφερθεί από τα θύματα ή έχουν αξιολογηθεί λανθασμένα (ελλιπής αναφορά) στην ποινική διαδικασία.

Το 2013, η online έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων για τους ΛΟΑΤ ανθρώπους παρουσιάζει επίσης ένα μεγάλο ποσοστό ελλιπών αναφορών; λιγότερο από το ένα πέμπτο (22%) των περιστατικών που βίωσαν οι ερωτηθέντες τα τελευταία πέντε χρόνια πριν την έρευνα έχουν καταγγελθεί.

Ο συχνότερος λόγος μη αναφοράς ενός περιστατικού στην Αστυνομία σύμφωνα με τους ερωτηθέντες ήταν διότι δεν πίστευαν ότι οι αρχές μπορούν να κάνουν κάτι για αυτό. Επιπλέον, περίπου το ένα τρίτο των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι αισθάνονταν ότι η αστυνομία δεν θα μπορούσε να κάνει τίποτα για την περίπτωση τους, ακόμη και αν το ήθελε.

Ομοίως, ο τύπος του εγκλήματος μπορεί να είναι ο λόγος της ελλιπούς δήλωσης – το ένα τρίτο των συμμετεχόντων στην έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων υπέδειξαν ότι το περιστατικό ήταν πολύ ασήμαντο, όχι αρκετά σοβαρό ή ακόμη και ότι δεν πέρασε ποτέ από το μυαλό τους το ενδεχόμενο καταγγελίας. Η τρίτη συχνότερη αιτία μη αναφοράς ήταν ο φόβος τρανοφοβικής ή ομοφοβικής αντίδρασης από την αστυνομία (βλ. Πίνακα 1).

Πίνακας 1: Λόγοι για τους οποίους δεν αναφέρθηκαν περιστατικά βίας με κίνητρο μίσους στην αστυνομία (%)

	Την τελευταία φορά	Πιο σοβαρός λόγος
Δεν νομίζω ότι θα έκανε κάτι	50	43
Πολύ ασήμαντο ή μη σοβαρό αρκετά / ποτέ δεν συνέβη σε εμένα	38	30
Δεν νόμιζα ότι θα μπορούσε να κάνει κάτι.	37	32
Φόβος ομοφοβικής ή/και τρανσφοβικής αντίδρασης της αστυνομίας.	34	29
Ντροπή, αμηχανία, δεν ήθελα να το μάθει κανείς	26	29
Φόβος για τον δράστη, φόβος αντεκδίκησης	25	25
Το αντιμετώπισα μόνος-η μου/με έναν-μία φίλο-η μου/ως οικογενειακό ζήτημα	19	20
Πολύ συναισθηματικά φορτισμένος-η για να καλέσω την αστυνομία.	16	18
Δεν θα με πίστευαν.	16	14
Δεν ήθελα να συλληφθεί ο δράστης ή να μπλέξω με την αστυνομία.	6	5
Νομίζω ότι έφταιγα εγώ.	6	7
Κάποιος-α με σταμάτησε ή με αποθάρρυνε.	5	5
Πήγα κάπου αλλού για βοήθεια.	5	4
Πήγα κατευθείαν σε έναν δικαστή να καταγγείλω το περιστατικό.	0	0
Άλλος λόγος.	8	8

47

Πηγή: European Union Agency for Fundamental Rights: European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, σ. 68

Οι ψυχολογικοί και συναισθηματικοί παράγοντες διαδραματίζουν επίσης κάποιο ρόλο στην αναφορά, ωστόσο δεν φαίνεται να αποτελούν τον κύριο δείκτη ελλιπούς δήλωσης: 3 στους 10 ερωτηθέντες που έχουν βιώσει ομοφοβική και τρανσφοβική βία δηλώνουν ότι δεν ανέφεραν το πιο πρόσφατο (26%) ή το πιο σοβαρό (29%) περιστατικό επειδή αισθάνθηκαν ντροπή ή ταπείνωση για αυτό που τους συνέβη και επομένως προτίμησαν να το κρατήσουν μυστικό. Το ένα τέταρτο των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν ανέφεραν το περιστατικό βίας διότι φοβούνταν τον δράστη και/ή την επαναλαμβανόμενη βία.

Σε συμφωνία με τα παραπάνω, και όπως επισημαίνεται στην Έκθεση του Δικτύου, το 2016 «μειώθηκαν οι καταγγελίες από ΛΟΑΤΚΙ άτομα», καθώς, «βασικό εμπόδιο για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα αποτελούν προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες από τις επαφές τους με την αστυνομία, αλλά και η στάση της αστυνομίας προς τα θύματα».³⁸ Η ελλιπής ανταπόκριση και η στάση της Αστυνομίας απέναντι σε ομοφοβικά ή/και τρανσοφοβικά περιστατικά γίνεται φανερή και από τα παρακάτω παραδείγματα:

[...] το θύμα περιγράφει ότι ενώ το περιστατικό βρισκόταν σε εξέλιξη, τηλεφώνησε δύο φορές στην αστυνομία. Την πρώτη φορά είπε στους αστυνομικούς τι συνέβη και τους ζήτησε να έρθουν γρήγορα. Αυτοί του έκλεισαν το τηλέφωνο ειρωνευόμενοι: «Ναι, πετώντας (θα έρθουμε)». Μετά από 10-15 λεπτά, το θύμα επικοινωνήσε εκ νέου με την αστυνομία, αναφέροντας τους μάλιστα ότι πρόκειται για ομοφοβικό περιστατικό. Ο αστυνομικός που απάντησε στο δεύτερο τηλεφώνημα είπε απαξιωτικά: «Με έχεις πρήξει στα τηλέφωνα, δεν θα ασχοληθούμε μαζί σου». Παρόλα αυτά, μετά από λίγη ώρα ήρθε μια ομάδα Δι.ΑΣ. Αφού διαπίστωσαν τι συνέβη, απλώς αποχώρησαν χωρίς να κάνουν τίποτα».³⁹

Στο δεύτερο ομοφοβικό περιστατικό, το θύμα δέχτηκε λεκτική επίθεση και απειλές ακόμα και με την παρουσία αστυνομικών, οι οποίοι δεν αντέδρασαν:

[...] το θύμα δέχτηκε λεκτική επίθεση ενώπιον των αστυνομικών, οι οποίοι, σύμφωνα με δήλωσή του, δεν έκαναν τίποτα για να σταματήσουν τους δράστες. Το θύμα δήλωσε την επιθυμία του να υποβάλει έγκληση και ζήτησε να μεταβεί στο αστυνομικό τμήμα. Ενώ το θύμα έδινε κατάθεση στο αστυνομικό τμήμα, ο δικηγόρος των δραστών εισήλθε αρκετές φορές στο γραφείο του αξιωματικού υπηρεσίας, προσπάθησε να διακόψει την κατάθεση του θύματος και απείλησε τον ίδιο και τον σύντροφό του όταν

38 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2016: 19.

39 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2016: 22.

προσήλθε στο τμήμα. Το θύμα αισθάνθηκε τις απειλές ως μέσο προκειμένου να αποσύρει την έγκλησή του. Τελικά υπέβαλε τη μήνυσή του και προχώρησε σε καταγγελία στη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων». ⁴⁰

49

Στις συγκεκριμένες, αλλά και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, τα θύματα αφενός δεν προστατεύονται όπως ορίζει το νομοθετικό πλαίσιο, αλλά επιπροσθέτως, θυματοποιούνται εκ νέου από τους εκπροσώπους των αρχών που έχουν αναλάβει το συγκεκριμένο ρόλο. ⁴¹ Έτσι, πολλές φορές τα θύματα στρέφονται είτε προς το Δίκτυο είτε προς οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για καταγγείλουν ένα τέτοιο έγκλημα, αλλά και για να λάβουν την δέουσα προστασία.

Στην Ελλάδα, το 2015, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, κατέγραψε 2 περιστατικά βιασμών – ένα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ένα λόγω έκφρασης φύλου του θύματος – σε επαρχιακές πόλεις. Από τα δύο αυτά περιστατικά, το ένα – που αφορούσε «διορθωτικό» βιασμό λεσβίας γυναίκας – δεν καταγγέλθηκε στην Αστυνομία λόγω της πίεσης που άσκησε η μητέρα του θύματος στο ίδιο το θύμα. Σε περιπτώσεις σαν αυτή, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας λειτουργεί ως μόνος τρόπος καταγραφής του περιστατικού, όπως έχουν δηλώσει και τα ίδια τα θύματα. ⁴²

Επιπλέον, το 2016 μειώθηκαν τα καταγεγραμμένα περιστατικά ομοφοβικής/ τρανσφοβικής/ αμφιφοβικής βίας (... σε σχέση με ... το 2015). Η μείωση των καταγραφών ωφελείται, πρώτον, στο γεγονός

40 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2016: 22-23.

41 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση 2015: 16.

42 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση 2015: 15.

ότι στις αρχές του 2016, ολοκληρώθηκε η υλοποίηση εξειδικευμένου προγράμματος υποστήριξης θυμάτων εγκλημάτων μίσους, και δεύτερον στο γεγονός ότι στην Ελλάδα, υλοποιείται μόλις ένα πρόγραμμα υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ+ θυμάτων εγκλημάτων μίσους. Φαίνεται λοιπόν, ότι η έλλειψη τέτοιων προγραμμάτων ή διαθέσιμων υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων επηρεάζει και την καταγγελία τέτοιων εγκλημάτων.⁴³

Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω παραδείγματα, τα βασικά εμπόδια για την καταγγελία περιστατικών επιθέσεων από ΛΟΑΤΚΙ άτομα αφορούν: α) τον φόβο για την αποκάλυψη του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους στο οικογενειακό τους, το εργασιακό ή κάποιο άλλο οικείο περιβάλλον, β) η απουσία νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου, γ) οι προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες από τις επαφές τους με την αστυνομία, επαφές που πολλές φορές έχουν ως αποτέλεσμα τον εκ νέου τραυματισμό του ατόμου, και δ) η έλλειψη προγραμμάτων υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ θυμάτων εγκλημάτων μίσους ή η περιορισμένη γεωγραφική εμβέλεια ήδη υπάρχουσών προγραμμάτων.

Αιτίες μη αναφοράς της βίας στις αρχές

1. Φόβος για την αποκάλυψη του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους
2. Απουσία νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου
3. Προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες από τις επαφές τους με την Αστυνομία
4. Επαναθυματοποίηση του ατόμου κατά την καταγγελία περιστατικού
5. Έλλειψη προγραμμάτων υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ θυμάτων εγκλημάτων μίσους

43 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσιες Εκθέσεις 2016: 13.

Όταν καταγγέλλεται ένα έγκλημα μίσους

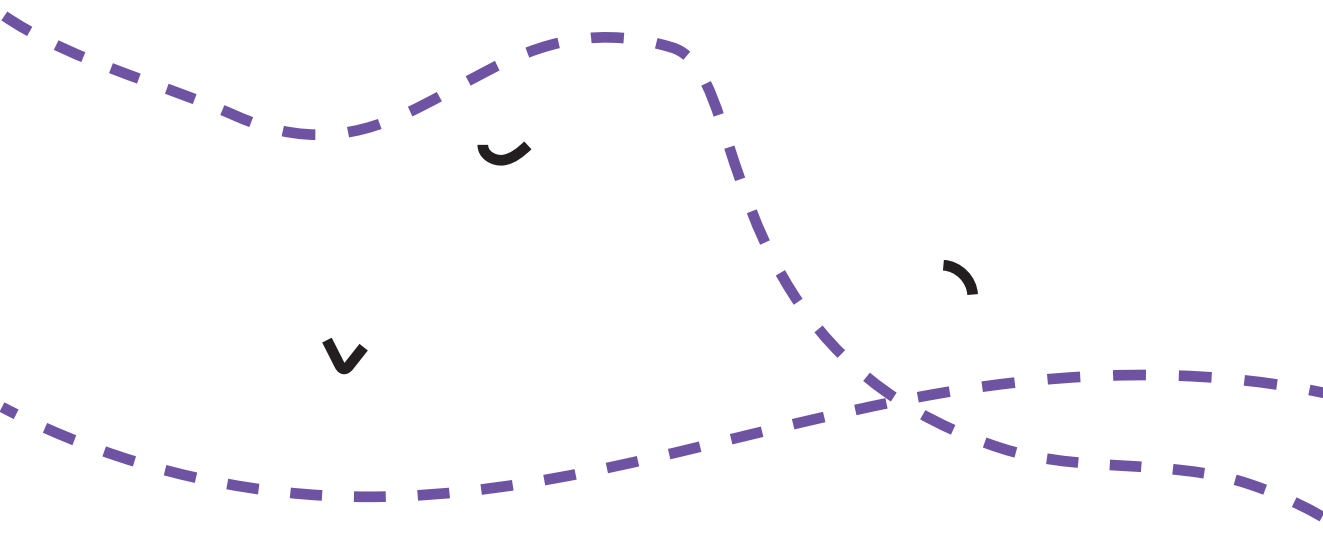
51

Το να βρει το θύμα το κουράγιο να καταγγείλει ένα έγκλημα μίσους δεν είναι εύκολο. Όχι μόνο έχουν βιώσει ένα γεγονός το οποίο μπορεί να ήταν τραυματικό, αλλά πιθανότητα θα κληθούν να αποκαλύψουν ορισμένες πτυχές της προσωπικής τους ζωής και ταυτότητας σε άγνωστα άτομα. Αυτή η ανεπιθύμητη έκθεση μπορεί να προκαλέσει στο θύμα το αίσθημα ότι δεν έχει τον έλεγχο της ζωής του. Για τους λόγους αυτούς, βεβαιωθείτε ότι έχετε πραγματοποιήσει τα ακόλουθα βήματα για να καθυστερήσετε το θύμα ότι το πρόσωπο και η προσωπική του ζωή είναι αναγνωρισμένα και σεβαστά.

Γενικές οδηγίες για την ανταπόκριση σε μία καταγγελία εγκλήματος μίσους

1. Να συστήνεστε πάντοτε με το πλήρες όνομά σας και τον ρόλο σας στη διαδικασία. Βεβαιωθείτε ότι το θύμα έχει τα στοιχεία επικοινωνίας σας και ότι μπορεί να επικοινωνήσει μαζί σας μετά τη συνέντευξη.
2. Ρωτήστε πώς προτιμά το θύμα να το αποκαλείτε (Ποιο είναι το όνομά σας; Πώς θα θέλατε να σας αποκαλούμε;)
3. Ρωτήστε το θύμα αν έχει σωματικές βλάβες και βεβαιωθείτε ότι υπάρχει διαθέσιμη ιατρική βοήθεια.
4. Εάν είναι δυνατόν, ενημερώστε το θύμα για τα δικαιώματά του σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και/ή την Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων (2012/29/ΕΕ). Βεβαιωθείτε ότι το θύμα λαμβάνει όλες τις πληροφορίες με τρόπο απλό, προσβάσιμο και κατανοητό από εκείνο. Οι πληροφορίες πρέπει να δίνονται με διαφορετικούς τρόπους: προφορικά, σε ένα έγγραφο που να μπορούν να πάρουν στο σπίτι κλπ.

5. Να βεβαιώνετε πάντοτε ότι το θύμα αισθάνεται ασφαλές και σίγουρο ότι μπορεί να σας ρωτά αν κάτι δεν είναι κατανοητό. Το θύμα πρέπει να μοιράζεται μόνο τις πληροφορίες που θέλει να μοιραστεί. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό εάν η αρχική σας επικοινωνία με το θύμα πραγματοποιηθεί αμέσως μετά την επίθεση βίας ή στο κοινό.
6. Ζητήστε από το θύμα να σας εξηγήσει με συντομία τι συνέβη. Χρησιμοποιήστε απλούς τρόπους εκκίνησης συνομιλίας, ώστε το θύμα να αισθάνεται ότι ανακτά τον έλεγχο της κατάστασής του (πχ. Τι θα θέλατε τώρα; Μήπως θα θέλατε λίγο νερό;).
7. Κάντε μία ατομική αξιολόγηση: έχει το θύμα συγκεκριμένες ανάγκες υποστήριξης ή προστασίας; Είναι το θύμα ιδιαίτερα ευάλωτο σε επαναλαμβανόμενη θύμα ή δευτερεύουσα θυματοποίηση;
8. Αναγνωρίστε το βίωμα του θύματος, ευχαριστώντας τον που τη μοιράζεται μαζί σας. Εξασφαλίστε του ένα αίσθημα ασφαλείας στη διάρκεια της συνέντευξης.
9. Εάν είναι δυνατόν, ενημερώστε το θύμα για τα περαιτέρω βήματα και τον ρόλο του σε αυτά. Είναι σημαντικό το θύμα να συνοδεύεται πάντα από κάποιο πρόσωπο με το οποίο είναι εξοικειωμένο.

Πως να αναγνωρίσετε ένα έγκλημα μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων;

Ακόμη και αν τα θύματα βρουν τη δύναμη να καταγγείλουν ένα έγκλημα μίσους, δεν επιθυμούν όλοι να μιλήσουν ανοιχτά για την ταυτότητά τους ή για λεπτομέρειες αναφορικά με το περιστατικό που θεωρούν ως έγκλημα μίσους. Όχι μόνο οι περισσότεροι άνθρωποι δεν αισθάνονται άνετα μιλώντας για την ταυτότητά τους και την προσωπική τους ζωή στις αρχές και σε αγνώστους εν γένει, αλλά ενδέχεται και να μη γνωρίζουν τι είναι ένα έγκλημα μίσους και ποια στοιχεία θα μπορούσαν να είναι σχετικά. Εάν υποψιάζεστε ότι το περιστατικό που καταγγέλλθηκε είναι ένα έγκλημα μίσους, δώστε προσοχή στις παρακάτω ενδείξεις.

53

Na θυμάστε! Na θέτετε πάντα ερωτήματα σχετικά με το πλαίσιο της εκδήλωσης και όχι σχετικά με την ταυτότητα και την προσωπική ζωή του θύματος (εκτός εάν είναι απαραίτητο λόγω της φύσης του εγκλήματος).

Ισχυρές ενδείξεις εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων

Οι έρευνες και οι συνεντεύξεις με τα θύματα δείχνουν ότι τα περισσότερα εγκλήματα μίσους κατά των ΛΟΑΤ ΛΟΑΤ ατόμων:

- διαπράττονται από άγνωστους δράστες σε δημόσιους χώρους- προσέξτε κατά πόσο οι επιθέσεις συνέβησαν κοντά σε κοινότητα ή τόπο συγκέντρωσης ΛΟΑΤ ατόμων (κλαμπ, μπαρ, κοινωνικά κέντρα, κρουαζιέρες) ή στο σπίτι τους
- το άτομο μπορεί να είναι θύμα εγκλήματος μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων λόγω της έκφρασης του φύλου του: ντύσιμο, συμπεριφορά, σύμβολα ΛΟΑΤ ατόμων (κονκάρδες/κορδέλες/ρούχα με το ουράνιο τόξο, ροζ ή μαύρα τρίγωνα)
- το θύμα είναι ακτιβιστής υπέρ των ΛΟΑΤ ή είχε εμπλακεί σε δραστηριότητες που προωθούν τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ τη στιγμή του περιστατικού
- το θύμα ήταν στην εταιρεία ενός εταίρου του ίδιου φύλου
- σχεδόν πάντα χρησιμοποιούν ομοφοβική ή τρανσφοβική γλώσσα, προσβολές και λεκτική ταπείνωση πριν ή κατά τη διάρκεια της σωματικής επίθεσης- ρωτήστε το θύμα και τους μάρτυρες εάν θυμούνται τι έλεγε ο δράστης
- διαπράττονται πριν, στη διάρκεια και κυρίως μετά από εκδηλώσεις ιδιαίτερης σημασίας για την ΛΟΑΤ κοινότητα πχ. μία Παρέλαση Υπερηφάνειας ή μία διαμαρτυρία
- διαπράττονται όταν υπάρχει σημαντική αύξηση της δημόσιας προβολής των ΛΟΑΤ ατόμων δημοσίως ή στα ΜΜΕ ,για παράδειγμα στη διάρκεια δημόσιων συζητήσεων και πολιτικών συζητήσεων για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ανθρώπων
- ο δράστης είναι μέλος μίας οργανωμένης ομάδας μίσους που είναι γνωστή για ομοφοβική και τρανσφοβική ομιλία- διερευνήστε εάν υπάρχουν σύμβολα τα οποία δείχνουν την οργανωμένη ομάδα μίσους στην οποία ανήκουν ή εάν ταυτίζονται με κάποια ομάδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

- ο δράστης δεν έδειξε οικονομικό ή άλλο κίνητρο κατά τη διάπραξη του αδικήματος (καμία κλοπή)
- σε αντίθεση με τα ρατσιστικά εγκλήματα μίσους, τα εγκλήματα μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων μπορούν να συμβούν μέσα στο σπίτι του θύματος και ο δράστης να είναι μέλος της οικογένειάς του.

Τεκμηρίωση εγκλημάτων μίσους

Στοιχεία τεκμηρίωσης στη διάρκεια της συνέντευξης

- Πιστεύει το θύμα ότι το έγκλημα προκλήθηκε από κάποια προκατάληψη κατά των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων; Εάν ναι, τεκμηριώστε γιατί θεωρείτε ότι είστε θύμα ομοφοβικού/ τρανσφοβικού εγκλήματος μίσους.
- Εάν το θύμα είναι διεμφυλικό και τα επίσημα έγγραφά του δεν αντανακλούν την ταυτότητα του φύλου του, βεβαιωθείτε ότι αναφέρετε την ιδιότητα του φύλου του. Ακόμη και αν η αναφορά απαιτεί συμπλήρωση του φύλου του ατόμου, δηλώστε την ταυτότητα του φύλου του στην περιγραφή.
- Αναφέρετε τι είδους τραυματισμοί, εάν υπάρχουν, υπέστη το θύμα, συμπεριλαμβάνοντας την συναισθηματική κατάσταση του θύματος.
- Δώστε μία λεπτομερή περιγραφή της βίας και των δραστών. Το θύμα γνωρίζει τον δράστη ή είχαν ξανασυναντηθεί στο παρελθόν;
- Δηλώστε εάν ο τόπος όπου έλαβε χώρα το έγκλημα έχει κάποια σημασία για την κοινότητα στην οποία ανήκει το θύμα. Εάν ναι (μπαρ, δημόσια εκδήλωση που σχετίζεται με ΛΟΑΤΚΙ άτομα, περιοχή πλεύσης), εξηγήστε τη σημασία του.
- Το θύμα ήταν μόνο τη στιγμή της επίθεσης;
- Υπήρχαν μάρτυρες; Μπορείτε να έρθετε σε επικοινωνία μαζί τους;

Προσέγγιση της ΛΟΑΤ κοινότητας

56

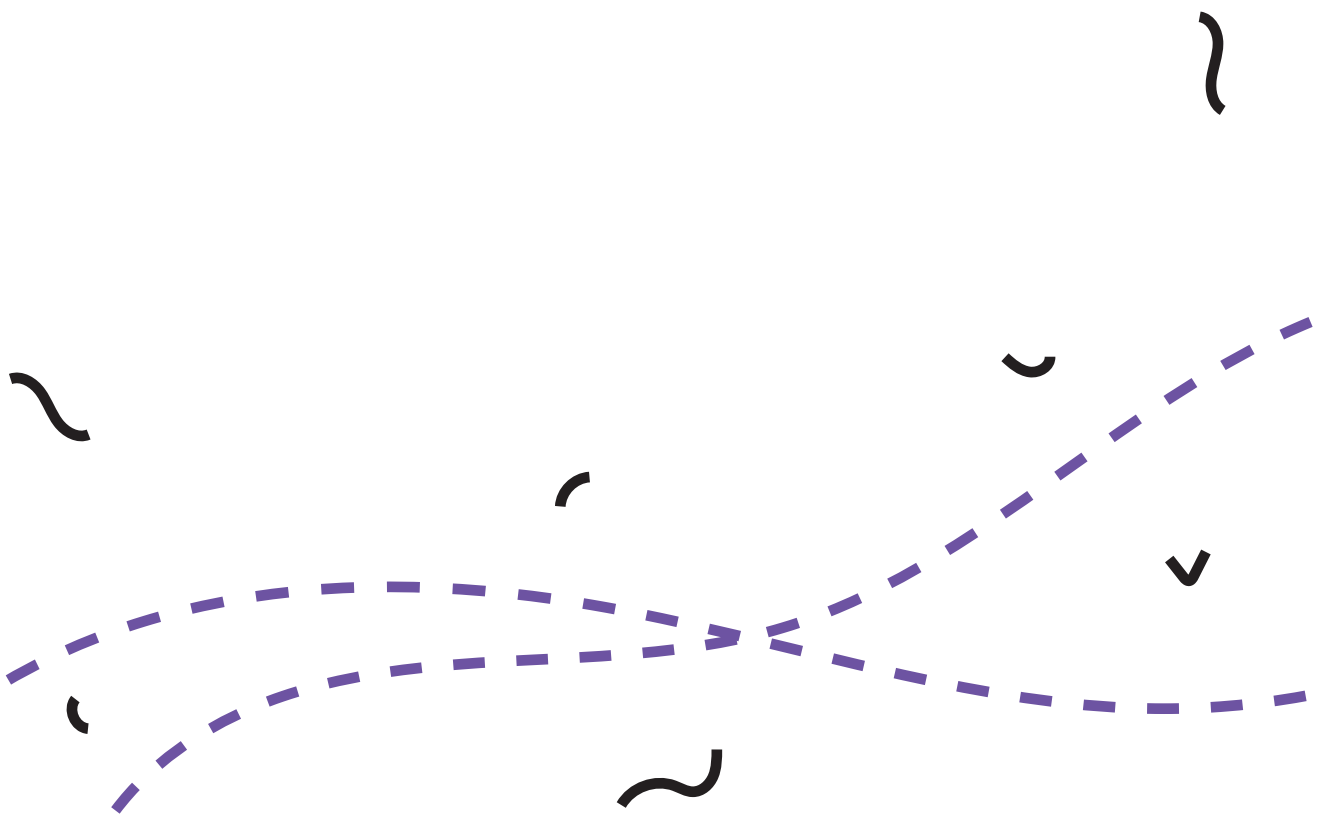
Οι ΛΟΑΤ μη κυβερνητικές οργανώσεις μπορούν να διαδραματίσουν έναν τεράστιο ρόλο στη συνολική διαδικασία αναφοράς, έρευνας και παροχής υποστήριξης στα θύματα. Εάν εργάζεστε σε κάποιο δημόσιο ίδρυμα που ασχολείται με τα θύματα εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων, φροντίστε να απευθυνθείτε στην τοπική ΛΟΑΤ ΜΚΟ ή σε εκείνη που είναι η πλησιέστερη σε εσάς. Ακολουθούν ορισμένες προτάσεις αναφορικά με τον τρόπο προσέγγισης της κοινότητας ΛΟΑΤ και με ποιον τρόπο να συνεργαστείτε.

Προτάσεις αναφορικά με τον τρόπο προσέγγισης της ΛΟΑΤ κοινότητας

- Η κυβέρνηση, οι τοπικές αρχές, ο διαμεσολαβητής, η αστυνομία και/ή ο εισαγγελέας μπορούν να επικοινωνήσουν με την ΛΟΑΤ κοινότητα για να λάβουν μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν την κάλυψη από τα ΜΜΕ σχετικά με την επιτυχή καταστολή ομοφοβικών και τρανσφοβικών εγκλημάτων μίσους. Μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από τις ΜΚΟ ΛΟΑΤ και να καταδικάσουν από κοινού το έγκλημα μίσους που διαπράχθηκε. Αυτό θα ενθαρρύνει τα άλλα θύματα να καταγγείλουν το έγκλημα μίσους στο μέλλον, ανεξάρτητα από τους λόγους.
- Η αστυνομία και/ή οι εισαγγελείς μπορούν να συνεργαστούν με την κοινότητα ΛΟΑΤ και/ή τις ΛΟΑΤ ΜΚΟ για την προδικαστική ποινική έρευνα, προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες, να βρουν τους μάρτυρες, τους δράστες ή γενικά να διευκολύνουν τον διάλογο με την ΛΟΑΤ κοινότητα και να αναπτύξουν ένα κλίμα εμπιστοσύνης στην επιβολή του νόμου.
- Οι πάροχοι υπηρεσιών, τα κέντρα υποστήριξης θυμάτων, οι ΛΟΑΤ ΜΚΟ, η αστυνομία και οι εισαγγελείς μπορούν να παρακολουθήσουν από κοινού επιμορφωτικά σεμινάρια και εργαστήρια, προκειμένου να αναπτύξουν κλίμα εμπιστοσύνης, να ανταλλάξουν εμπειρίες και βέλτιστες πρακτικές.

- Οι αστυνομικοί και κυρίως η τοπική αστυνομία μπορούν να δημιουργήσουν προσωπικές επαφές με μέλη της τοπικής κοινότητας των ΛΟΑΤ, ιδιαίτερα τους επικεφαλής της τοπικής ΛΟΑΤ κοινότητας και τις ΜΚΟ, προκειμένου να κατανοήσουν τις ανάγκες της κοινότητας για να αυξήσουν την εμπιστοσύνη τους στην επιβολή του νόμου με επαγγελματισμό και σεβασμό.
- Οι πάροχοι υπηρεσιών, οι εισαγγελείς και τα κέντρα υποστήριξης των θυμάτων πρέπει να χρησιμοποιούν ευαίσθητη και σεβαστή γλώσσα με βάση το φύλο: ενημερωθείτε για τη γλωσσική ευαισθησία που σχετίζεται με το φύλο από το γλωσσάρι αυτού του φυλλαδίου. Αποφύγετε πάντα να χρησιμοποιείτε προσβλητικές λέξεις ακόμη και όταν μιλάτε με συναδέλφους ή νομίζετε ότι δεν υπάρχει ΛΟΑΤ πρόσωπο γύρω σας.

Η οπτική των θυμάτων

58

Οι αντιδράσεις σε εγκλήματα μίσους και βίας εν γένει μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το άτομο. Είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι μερικές φορές ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί σταθερό, αλλά στην πραγματικότητα αυτό που έχουν βιώσει μπορεί να είναι κάτι περισσότερο από ένα απλό γεγονός.

Τα θύματα βίας που είναι αποτέλεσμα μίσους βιώνουν συχνά τραύμα και ακραία αγωνία, ακόμη και αν δεν υπάρχει σωματική βλάβη. Σε αντίθεση με ένα κοινό έγκλημα βίας, τα εγκλήματα μίσους επηρεάζουν τα βαθύτερα συναισθήματα του θύματος, επειδή το κίνητρο της επίθεσης ήταν η ταυτότητα ή η προσωπικότητά τους. Συνδυάζοντας αυτό το τραύμα και το άγχος που προκαλείται από την ίδια τη βία, ένα θύμα μπορεί να μείνει αβοήθητο, να χάσει το αίσθημα της ασφάλειας και να έχει ένα συνεχές αίσθημα κινδύνου, ακόμα και αν ο δράστης συλληφθεί. Η συνεχιζόμενη ποινική διαδικασία είναι ένας ακόμα μεγάλος στρεσογόνος παράγοντας για το θύμα, μερικές φορές τόσο ισχυρός ώστε το θύμα να μην επιθυμεί να συνεργαστεί με κανένα εμπλεκόμενο μέρος, ακόμα και αν ενεργούν όλοι προς το συμφέρον του θύματος και μίας κοινωνίας στο σύνολό της. Τα θύματα σε μία ποινική διαδικασία βρίσκονται υπό καθεστώς άγχους επειδή αναμένεται να μιλήσουν για τη βία που έχουν βιώσει (συνχνά επανειλημμένα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας), η οποία ονομάζεται επίσης δευτερογενής θυματοποίηση. Ωστόσο, διάφορα θύματα μπορεί να έχουν πολύ διαφορετικές αντιδράσεις και κάποιοι από αυτούς δεν βιώνουν απαραίτητα τραύμα ή άγχος. Το γεγονός ότι ένα θύμα δεν έχει υποστεί τραύμα ή δεν εκφράζει κάποιους δείκτες ανησυχίας, δεν κάνει το έγκλημα μίσους λιγότερο σοβαρό.

Η ακόλουθη περιγραφή είναι μία αληθινή ιστορία που περιγράφει μόνο έναν από τους πολλούς πιθανούς τύπους αντιδράσεων στη βία που βασίζεται στο μίσος. Μερικές φορές, τα θύματα σε παρόμοιες καταστάσεις επιλέγουν να μη μιλούν ποτέ σε κανέναν. Εάν το θύμα έχει ανοικτεί σε εσάς και έχει καταγγείλει ένα έγκλημα μίσους, χρειάζεται πολύ κουράγιο και δύναμη. Τα ονόματα των ατόμων έχουν αλλάξει για να προστατεύσουν την ιδιωτικότητά τους.

Ιστορία εγκλήματος μίσους από την οπτική ενός θύματος:

Η Πάολα είναι μία γυναίκα 20 ετών. Είναι μία χειραφετημένη και υπερήφανη λεσβία γυναίκα που απολαμβάνει την κοινωνική ζωή μέσα στην τοπική της κοινότητα ΛΟΑΤ ανθρώπων. Παρίσταται τακτικά σε εκδηλώσεις ΛΟΑΤ, περπατά υπερήφανη στην Παρέλαση Υπερηφάνειας μαζί με όλους τους φίλους και συγγενείς της και ανοίγεται σε όποιον γνωρίζει. Δεν κρύβεται ποτέ όταν φιλάει δημόσια τη φίλη της. Όπως πολλοί άνθρωποι της ηλικίας της, μερικές φορές βγαίνει έξω τα Σαββατόβραδα με τη φίλη της και άλλους φίλους και πηγαίνουν σε μπαρ και κλαμπ. Εκείνο το Σάββατο αποφάσισε να πάει σε ένα πολύ γνωστό κλαμπ, στο οποίο είχε ξαναπάει αρκετές φορές στο παρελθόν. Δεν ήταν ένα μπαρ ΛΟΑΤ ανθρώπων, αλλά πολλοί από τους ΛΟΑΤ φίλους της ήταν τακτικοί θαμώνες. Η Πάολα και η φίλη της έφτασαν εκεί κρατώντας η μία το χέρι της άλλης, συνάντησαν τους φίλους τους στο κλαμπ και όλοι έμοιαζαν να περνούν καλά. Η Πάολα και η φίλη της χόρευαν μαζί και φιλήθηκαν πολλές φορές. Αργά τη νύχτα, ένας άνδρας περίπου συνομιληκός της, πλησίασε την Πάολα και άρχισε να τη φλερτάρει. Καθώς ήταν πολύ χυδαίος, η Πάολα δεν ήταν πολύ ευγενική στην απόρριψή της. Δεν ξαναείδε τον άνδρα μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες που έφυγε από το κλαμπ με το κορίτσι της. Εκείνος την περίμενε μαζί με δύο φίλους του στο χώρο στάθμευσης του κλαμπ. Οι φίλοι του χώρισαν την Πάολα και την φίλη της και ο άνδρας άρχισε να τις ταπεινώνει και να τις απειλεί, εκτοξεύοντας όλων των ειδών τις σεξιστικές και ομοφοβικές προσβολές. Σύντομα ακολούθησαν και οι γροθιές. Ο άνδρας τη χτύπησε πολλές φορές και σύντομα έπεσε στο έδαφος. Το κορίτσι της ήταν μάρτυρας και δεν σταμάτησε να ουρλιάζει. Λίγο αφότου η Πάολα έπεσε στο έδαφος, μία από τις φίλες της, η Σάρα που ήταν μαζί τους στο κλαμπ, παρατήρησε το περιστατικό. Η Σάρα, η οποία είχε δει ξανά ομοφοβική βία αρκετές φορές στο παρελθόν, προειδοποίησε τους δράστες να σταματήσουν, όμως ο άνδρας που είχε επιτεθεί στην Πάολα άρχισε να μιλάει προσβλητικά και στην Σάρα. Η βία κλιμακώθηκε και τότε η Σάρα κατάφερε να αμυνθεί και οι φίλοι του δράστη τον απομάκρυναν. Ευτυχώς, υπήρχαν αρκετοί άνθρωποι τριγύρω και κάποιος κάλεσε

την αστυνομία και το ασθενοφόρο. Τόσο η αστυνομία όσο και το ασθενοφόρο έφτασαν πολύ γρήγορα. Η Πάολα βρισκόταν ακόμη στο έδαφος σοκαρισμένη, μελανιασμένη και με ένα αιμάτωμα στο μέτωπο. Αισθανόταν αβοήθητη και ταυτόχρονα θυμωμένη, αλλά εκείνη τη στιγμή δε μπορούσε να κάνει τίποτα. Η φίλη της ήταν επίσης τραυματισμένη. Έκλαιγαν και οι δύο. Η φίλη τους η Σάρα ήταν λιγότερο σοκαρισμένη. Είχε αντιδράσει διαφορετικά στο τραύμα και προσπαθούσε να μιλήσει σε όλους τους ανθρώπους που βρίσκονταν τριγύρω. Όταν έφτασε η αστυνομία, άρχισε να ρωτά τι είχε συμβεί. Όλοι οι μάρτυρες ανέφεραν σαφώς ότι η Πάολα και η φίλη της είναι ένα ζευγάρι λεσβιών, οι οποίες υπέστηκαν λεκτική κακοποίηση και ταπείνωση από έναν άγνωστο άνδρα λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού πριν τη σωματική και λεκτική επίθεση στην Πάολα. Μετά την επίθεση, η Σάρα ήταν η πρώτη που επικοινωνήσε με ΜΚΟ και βοήθησε στην έρευνα κρατώντας επαφή με όλους τους μάρτυρες. Η Πάολα και η φίλη της χρειάστηκαν αρχικά ιατρική υποστήριξη και αρνήθηκαν να επικοινωνήσουν με κάποιον. Μόλις μία εβδομάδα μετά το περιστατικό, ήταν πρόθυμες να συνεργαστούν και ζήτησαν αμφότερες από τις ΜΚΟ νομική και ψυχο-κοινωνική υποστήριξη.

Η εμπειρία ενός τραυματικού γεγονότος μπορεί να προκαλέσει σωματική, συναισθηματική ή ψυχική βλάβη, ανεξάρτητα από το εάν προκλήθηκαν σωματικές βλάβες στη διάρκεια της επίθεσης. Σε πιο σοβαρές καταστάσεις μπορεί να αναπτυχθεί μία οξεία διαταραχή στρες. Αν και οι αντιδράσεις των θυμάτων στις τραυματικές εμπειρίες είναι μεμονωμένες και συνεπώς μπορεί να είναι διαφορετικές, μπορούν να ομαδοποιηθούν σε διάφορες κατηγορίες. Οι περισσότερες από τις αντιδράσεις των θυμάτων είναι συνδυασμοί των κατηγοριών:

Συναισθηματικές αντιδράσεις – φόβος, ντροπή, άγχος, αδυναμία, ανασφάλεια, θλίψη, κατάθλιψη, αίσθημα απώλειας ελέγχου, κρίση πανικού, αίσθηση ενοχής, δυσπιστία σε άλλους, υπερευαισθησία, συνεχείς αλλαγές διάθεσης και άλλες έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις

Σωματικές αντιδράσεις – ζάλη, τρεμούλιασμα του σώματος, μυϊκή ένταση, ψυχοκινητικές διαταραχές, εφίδρωση (ιδιαίτερα στις παλάμες), πονοκέφαλοι, έντονη ευαισθησία στο φως, αίσθημα κρύου στο κάτω μέρος του σώματος (κυρίως στα πόδια), ταχυκαρδία, υψηλή αρτηριακή πίεση, χαμηλό ζάχαρο αίματος, προβλήματα πέψης, υπερδιέγερση, δυσκολία στην ομιλία, δυσκολία στην αναπνοή, διάφορα στάδια σοκ

Αντιδράσεις συμπεριφοράς– επιφυλακτικότητα: άρνηση επικοινωνίας, απομόνωση κλάμα, επιθετικότητα, λεκτικές εκρήξεις, ανυπομονησία, κατάχρηση ναρκωτικών ή αλκοόλ, αυτοτραυματισμός, απόπειρα αυτοκτονίας

Γνωστικές αντιδράσεις – αποπροσανατολισμός, σύγχυση, δυσκολία συγκέντρωσης, δυσκολία στην ομιλία, κακή μνήμη, διάσπαση προσοχής

Εάν ανησυχείτε για την ψυχική υγεία του θύματος ή υποψιάζεστε ότι ένα άτομο ενδέχεται να αυτοκτονήσει, ανταποκριθείτε άμεσα επικοινωνώντας με έναν επαγγελματία της πρόληψης αυτοκτονιών. Στο τέλος του οδηγού, θα βρείτε μία λίστα επαφών για την υποστήριξη του θύματος ΛΟΑΤ.

Όταν εγγάζεστε με θύματα εγκλημάτων μίσους, πάντα να θυμάστε:

62

Όταν εργάζεστε με θύματα εγκλημάτων μίσους, βίας και διακρίσεων, να θυμάστε ότι:

- το θύμα μπορεί να μην είναι σε θέση να ανακαλέσει πληροφορίες σχετικά με το περιστατικό
- το θύμα μπορεί να μην είναι σε θέση να δώσει μία αναλυτική και ακριβή κατάθεση
- οι καταθέσεις του θύματος μπορεί να είναι μία αναλυτική και ακριβής περιγραφή ορισμένων σημείων του περιστατικού, αλλά πολύ ασαφής και αντιφατική σε άλλα σημεία (πχ. το θύμα μπορεί να θυμηθεί ακριβώς την περιγραφή του δράστη αλλά να μην γνωρίζει τι συνέβη μετά την επίθεση)
- το θύμα μπορεί να εστιάζει σε λεπτομέρειες που δεν έχουν σχέση με την ποινική διαδικασία
- το θύμα μπορεί να μοιάζει μπερδεμένο και η προσοχή του να αποσπάται
- το θύμα μπορεί να αρνηθεί ότι έχει εμπλακεί σε έγκλημα μίσους
- το θύμα μπορεί να έχει υποστεί σεξουαλική επίθεση, αλλά να μιλά μόνο για τη σωματική φύση της επίθεσης
- το θύμα μπορεί να έχει προβλήματα κατανόησης των ερωτήσεων
- το θύμα μπορεί να μοιάζει μπερδεμένο όταν μιλάει
- ορισμένα θύμα μπορεί να στοχοποιούνται για πολλούς λόγους (πχ. φύλο, θρησκεία, εθνικότητα, αναπηρία ή καθεστώς πρόσφυγα)- βεβαιωθείτε ότι έχουν προσδιοριστεί όλοι οι λόγοι
- το θύμα μπορεί να αντιμετωπίζει προβλήματα υγείας λόγω άγχους κατά την κατάθεση (π.χ. επιληπτικές κρίσεις, βίαια έκρηξη ή ακραία ανησυχία που μπορεί να οδηγήσει σε κρίση πανικού)
- το θύμα μπορεί να φαίνεται αδιάφορο και/ή να χάνει τη συγκέντρωσή του στη διάρκεια μίας συζήτησης
- το θύμα μπορεί να ανατρέχει στην επίθεση στη διάρκεια της συζήτησης
- το θύμα μπορεί να μοιάζει αδιάφορο ή σαν να μην τον ενδιαφέρει τι συνέβη

Υποστήριξη ΛΟΑΤ θυμάτων εγκλημάτων

63

Όλα τα θύματα της ποινικής διαδικασίας, δηλαδή θύματα εγκλημάτων μίσους, και τα θύματα εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων, συμπεριλαμβάνοντας τα μέλη της οικογένειάς τους (συντρόφους, γονείς/κηδεμόνες και/ή παιδιά) δικαιούνται εμπιστευτικές δημόσιες υπηρεσίες υποστήριξης (Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων, Άρθρο 8). Αυτές οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν: παροχή πληροφόρησης σχετικά με την ποινική διαδικασία: παροχή συμβουλών, συναισθηματική και ψυχολογική υποστήριξη και, εάν χρειάζεται, πρακτική ή εξειδικευμένη βοήθεια για την αντιμετώπιση των συνεπειών του εγκλήματος, καθώς και των επικείμενων ή συνεχιζόμενων ποινικών διαδικασιών.

Οι ΛΟΑΤ ΜΚΟ παρέχουν πρόσθετες ή συμπληρωματικές υπηρεσίες υποστήριξης για τα θύματα: παροχή νομικής υποστήριξης και πληροφόρησης, νομική εκπροσώπηση, ψυχολογική, ψυχοκοινωνική ή συναισθηματική υποστήριξη, καθώς και έλεγχος και τεκμηρίωση των ποινικών διαδικασιών. Τέλος, σε κάποιες διαδικασίες, συνήθως σε αστικές υποθέσεις, οι ΜΚΟ και οι διαφορετικοί φορείς ισότητας μπορούν να ενεργούν ως παρεμβαίνοντες σε διαδικασίες για λογαριασμό του θύματος.

Η βασική υποστήριξη για όλα τα θύματα εγκλημάτων μίσους, όπως περιγράφεται στην Οδηγία περί Δικαιωμάτων των Θυμάτων, περιλαμβάνει:

Συναισθηματική υποστήριξη – ακρόαση, παροχή ενσυναίσθησης και επίδειξη στοργής

Πληροφοριακή υποστήριξη – παροχή των βασικών πληροφοριών, καθοδήγησης ή συμβουλών αναφορικά με τα δικαιώματά τους και τις διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης

Οργανική υποστήριξη – παροχή υλικών πόρων σύμφωνα με τις ανάγκες του θύματος

Συντροφιά – παροχή βοήθειας στο θύμα να ανακτήσει τον έλεγχο της ζωής του. Αυτό περιλαμβάνει τη συμμετοχή του θύματος σε δραστηριότητες με εκείνους που παρέχουν υποστήριξη.

Αυτή η βασική υποστήριξη πρέπει να είναι διαθέσιμη από την πρώτη στιγμή μετά το πέρας του εγκλήματος- ανεξάρτητα από το εάν το έγκλημα έχει αναφερθεί στον αστυνομικό ή όχι -και την τελευταία περίοδο μετά την τελική έκδοση, ανάλογα με τις ατομικές ανάγκες του θύματος. Το θύμα πρέπει ακόμη να λαμβάνει υποστήριξη τη στιγμή που ο δράστης αφήνεται ελεύθερος τόσο από την κράτηση όσο και από τη φυλάκιση.

Τόσο τα δημόσια κέντρα στήριξης όσο και οι ΜΚΟ πρέπει να ενημερώνουν τα θύματα αναφορικά με όλες τις διαθέσιμες υπηρεσίες. Συνεπώς, πρέπει να συνεργάζονται στενά.

Τα θύματα που έχουν υποστεί βλάβη ή είναι ιδιαίτερα ευάλωτα, μπορούν να ζητήσουν πρόσθετες υπηρεσίες υποστήριξης λόγω των συγκεκριμένων αναγκών τους. Ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες ΛΟΑΤ ανθρώπων είναι τα θύματα εγκλημάτων μίσους κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων που εκτίθενται σε επαναλαμβανόμενη βία και πρέπει να απολαμβάνουν πάντοτε εξειδικευμένη υποστήριξη:

- όσοι έχουν συστηματικά κακοποιηθεί ή απειληθεί από τα ίδια πρόσωπα
- θύματα μακροχρόνιας ψυχολογικής κατάχρησης
- όσοι έχουν υπάρξει θύματα εγκλημάτων μίσους στο παρελθόν
- όσοι γνωρίζουν προσωπικά τους δράστες
- θύματα ενδοοικογενειακής ή ερωτικής βίας
- όσοι εργάζονται στη βιομηχανία του σεξ
- θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και/ή βιασμού
- ανήλικοι
- πρόσφυγες
- θύματα με σωματική/διανοητική/γνωστική αναπηρία

Αυτή η εξειδικευμένη υποστήριξη θα πρέπει να στηρίζεται πάντα στις μεμονωμένες ανάγκες του θύματος και στη σοβαρότητα του εγκλήματος. Ο κύριος ρόλος του ειδικού υποστήριξης είναι να ξεπεράσει ή να αποτρέψει το τραύμα ή άλλες μορφές μακροπρόθεσμης βλάβης ως αποτέλεσμα του εγκλήματος.

Λάβετε υπόψη ότι οι συνεντεύξεις με θύματα σεξουαλικής βίας είναι πολύ ευαίσθητες και το θύμα πρέπει να είναι ελεύθερο να αποφασίζει για το φύλο της συνέντευξης. Τα θύματα σεξουαλικής βίας, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων και οι ανήλικοι έχουν επίσης δικαίωμα να ερωτώνται μέσω βίντεο-κλήσης.

Τύποι εξειδικευμένης υποστήριξης:

- Παροχή φροντίδας τραύματος
- Παροχή καταφυγίου και/ή ασφαλούς χώρου
- Παροχή άμεσης ιατρικής βοήθειας
- Παροχή άμεσης ψυχολογικής υποστήριξης
- Παροχή ιατρικών και ιατροδικαστικών εξετάσεων για θύματα βιασμού και σεξουαλικής κακοποίησης
- Παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών για παιδιά και ανήλικους
- Επικοινωνία με τους δημόσιους φορείς υπεράσπισης και ισότητας για νομική υποστήριξη
- Εξασφάλιση μέτρων που επιτρέπουν στο θύμα να ακουστεί χωρίς να βρίσκεται στον ίδιο φυσικό χώρο με τον δράστη/τους δράστες

Ιδιαιτερότητες στην εργασία με θύματα ομοφοβικών/τραν-σοφοβικών εγκλημάτων μίσους

- Μην υποθέτετε ότι κάθε ΛΟΑΤ άτομο είναι ανοικτό να μιλήσει για τη σεξουαλικότητά του ή την ταυτότητα του φύλου του. Βεβαιωθείτε ότι τα θύματα αισθάνονται άνετα και ασφαλή και ότι μπορούν να σας εμπιστευτούν.
- Να γνωρίζετε ότι η προσωπική ταυτότητα δεν αντικατοπτρίζει πάντοτε την αληθινή ιδιότητα του φύλου ενός ατόμου. Η ιδιότητα του φύλου ορισμένων διεμφυλικών ατόμων δεν ταιριάζει με το νομικό τους όνομα ή φύλο. Να είστε ενεργοί ακροατές και να χρησιμοποιείτε τις ίδιες αντωνυμίες φύλου με το άτομο στο οποίο απευθύνεστε.
- Να γνωρίζετε ότι δεν ταυτίζονται όλα τα ΛΟΑΤ άτομα με μία λέξη ή έναν όρο που είναι οικείος σε εσάς. Ορισμένες λέξεις που γνωρίζετε μπορεί να θεωρηθούν προσβλητικές. Εάν εξακολουθείτε να μην είστε βέβαιοι πώς αναγνωρίζει το άτομο τον εαυτό του αναφορικά με το φύλο ή την σεξουαλικότητά του, μπορείτε να ρωτήσετε με επαγγελματισμό και σεβασμό: «Πώς αναγνωρίζετε τον εαυτό σας αναφορικά με το φύλο ή την σεξουαλικότητά σας;»
- Εάν δεν κατανοείτε κάτι σχετικά με την ταυτότητα ενός ατόμου, είναι προτιμότερο να ρωτήσετε με επαγγελματισμό και σεβασμό. Εάν κάνετε λάθος, μόλις καταστεί προφανές ή επισημανθεί, ζητήστε συγνώμη.
- Η προστασία της ιδιωτικής ζωής είναι εξαιρετικά σημαντική όταν εργάζεστε με ΛΟΑΤ ανθρώπους. Η κοινοποίηση προσωπικών πληροφοριών μπορεί να έχει τεράστιο αντίκτυπο στη ζωή ενός ατόμου. Βεβαιωθείτε ότι θα κάνετε τα πάντα για να προστατέψετε την προσωπική ζωή των θυμάτων και καθου-χάστε τους πάντα σχετικά με αυτό.

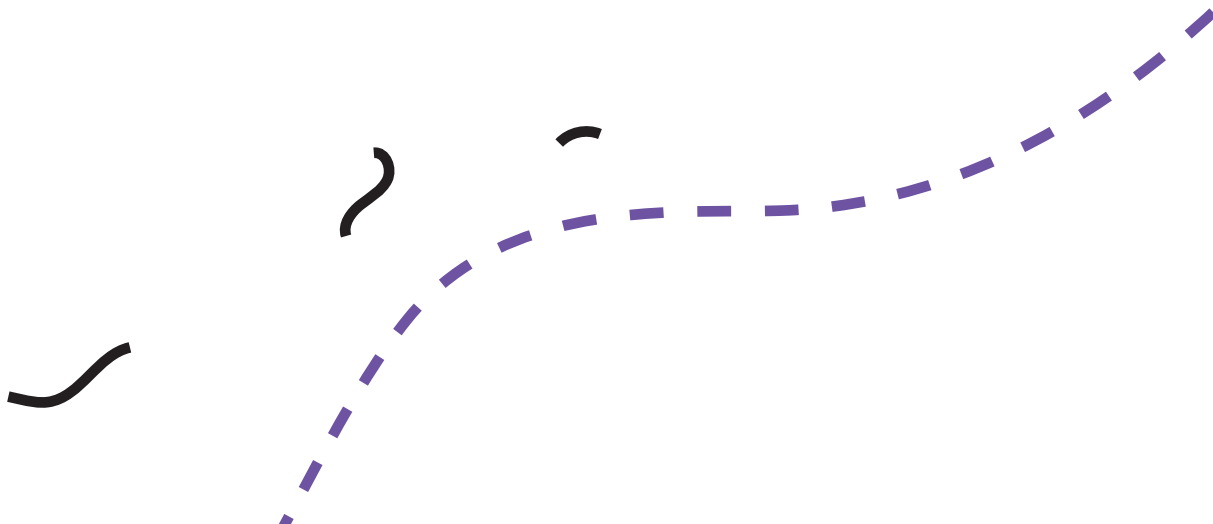
Λίστα επαφών

Η έγκαιρη συνεργασία με τις ΛΟΑΤ οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητη για την μείωση του φόβου, της δυσπιστίας και των παρεξηγήσεων μεταξύ των θυμάτων και των αρχών όταν τα εγκλήματα θεωρούνται ομοφοβικά ή τρανσφοβικά. Προκειμένου να ξεπεραστούν τα εμπόδια αυτά, η συνεργασία μεταξύ της αστυνομίας και των εισαγγελέων από τη μία και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των κέντρων υποστήριξης θυμάτων από την άλλη έχουν αποδειχθεί ευνοϊκές τόσο για το θύμα όσο και για την επιβολή του νόμου. Αυτή η συνεργασία περιλαμβάνει την ανταλλαγή πληροφοριών αναφορικά με τις βέλτιστες πρακτικές, εκστρατείες ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση της έλλειψης ενημέρωσης, της έρευνας, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και τέλος πρωτοβουλίες πολιτικής για περαιτέρω νομική προστασία.

67

Ακολουθεί μία λίστα οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που παρέχει νομικές υπηρεσίες και/ή ψυχολογική και/ή ψυχο-κοινωνική υποστήριξη (και) σε ΛΟΑΤ θύματα εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων. Η λίστα περιλαμβάνει ακόμη τα τμήματα του Έλληνα Διαμεσολαβητή και της Ειδικής Αστυνομίας.

Σας συνιστούμε να παρέχετε στα θύματα πληροφορίες σχετικά με την ελεύθερη και προσβάσιμη νομική και ψυχολογική υποστήριξη.

ΛΟΑΤΚΙ+ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Καταγραφή περιστατικών ομοφοβικής, τρανσφοβικής, αμφιφοβικής βίας και διακρίσεων / Ομάδες ψυχολογικής ενδυνάμωσης και ψυχοκοινωνική στήριξη ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Αθήνα:

(+30) 694 5583 395

E-mail: info@colouroyouth.gr

www.colouroyouth.gr

Οικογένειες Ουράνιο Τόξο

Καταγραφή περιστατικών ομοφοβικής, τρανσφοβικής, αμφιφοβικής βίας / Ψυχοκοινωνική στήριξη ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών και ανηλίκων / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών και ανηλίκων

Αθήνα:

E-mail: ouraniotoksofamilies@gmail.com

ouraniotoksofamilies.blogspot.gr

ΟΛΚΕ -Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας

Καταγραφή περιστατικών ομοφοβικής, τρανσφοβικής, αμφιφοβικής βίας / Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Αθήνα:

(+30) 693 147 1567

info.olke@gmail.com

olkegr.blogspot.gr

Πολύχρωμο Σχολείο

Ψυχοκοινωνική στήριξη ΛΟΑΤΚΙ+ ανηλίκων και εκπαιδευτικών / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Αθήνα:

(+30) 693 1471 567

info@rainbowschool.gr

rainbowschool.gr

Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών

Καταγραφή περιστατικών ομοφοβικής, τρανσφοβικής, αμφιφοβικής βίας και διακρίσεων / Παροχή νομικής και ψυχολογικής στήριξης τρανς ανθρώπων / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Αθήνα:

(+30) 210 9210 697

transgender.support.association@gmail.com

www.transgender-association.gr

Thessaloniki Pride

Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Θεσσαλονίκη:

(+30) 231 1289 320

contact@thessalonikipride.com

thessalonikipride.com

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

PRAKSIS - Προγράμματα Ανάπτυξης, Κοινωνικής Στήριξης και Ιατρικής Συνεργασίας

Παροχή ιατροφαρμακευτικής
περίθαλψης, ψυχοκοινωνικής
στήριξης ή/και προσωρινής
φιλοξενίας, νομικής συμβουλευτικής /
Καταγραφή περιστατικών ομοφοβικής,
τρανσφοβικής, αμφιφοβικής βίας και
διακρίσεων / Προάσπιση ανθρωπίνων
δικαιωμάτων (και) ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Αθήνα:

Κεντρικά Γραφεία

-(+30) 210 520 5200

E-mail: info@praksis.gr

Πολυϊατρείο

-(+30) 210 8213 704

Κέντρο Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων

-(+30) 210 5244 574

Κέντρο Αλληλεγγύης

-(+30) 210 8220 883

Θεσσαλονίκη:

Πολυϊατρείο

-(+30) 231 0556 145

Πάτρα:

Κέντρο Ημερας Ασυνοδευτων Ανηλικων

-(+30) 261 0321 933

Πειραιάς:

Κέντρο Ημερήσιας Υποδοχής Αστέγων

-(+30) 6985866432

www.praksis.gr

Solidarity Now

Παροχή ιατροφαρμακευτικής
περίθαλψης, ψυχοκοινωνικής στήριξης ή/
και προσωρινής φιλοξενίας, προάσπιση
ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αθήνα:

(+30) 210 8220 883

athens@solidaritynow.org

Θεσσαλονίκη:

(+30) 231 0501 030

thessaloniki@solidaritynow.org

www.solidaritynow.org

ΑΡΣΙΣ – Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων

Παροχή ιατροφαρμακευτικής
περίθαλψης, ψυχοκοινωνικής στήριξης ή/
και προσωρινής φιλοξενίας, προάσπιση
ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αθήνα:

(+30) 210 8259 880

arsisathina@gmail.com

Βόλος:

(+30) 242 8099 939

arsis.xenonas@hotmail.com

Αλεξανδρούπολη:

(+30) 255 1038 952

arsisalex@gmail.com

Κοζάνη:

(+30) 246 1049 799

infokoz@arsis.gr

arsis.gr

Γιατροί του Κόσμου Ελλάδας

Καταγραφή περιστατικών ομοφοβικής, τρανσοφοβικής, αμφιφοβικής βίας / Παροχή νομικής και ψυχολογικής στήριξης, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και συνοδευτικών υπηρεσιών (και) ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων / Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων (και) ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων

Αθήνα:

(+30) 210 3213 150

info@mdmgreece.gr

Θεσσαλονίκη:

(+30) 231 0566 641

thessaloniki@mdmgreece.gr

Καβάλα:

(+30) 251 0227 224

kavala@mdmgreece.gr

Πάτρα:

(+30) 261 0310 366

patras@mdmgreece.gr

Πέραμα:

(+30) 210 4414 788

perama@mdmgreece.gr

Χανιά:

(+30) 282 1023 110

chania@mdmgreece.gr

mdmgreece.gr

Διεθνής Αμνηστία – Ελληνικό Τμήμα

Παροχή νομικής στήριξης, προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αθήνα:

(+30) 210 3600 628

athens@amnesty.org.gr

www.amnesty.gr

Ελληνική Δράση για τα ανθρώπινα Δικαιώματα - "Πλειάδες"

Παροχή νομικής στήριξης, προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αθήνα:

E-mail: electrakoutra@yahoo.gr

hellenicaction.blogspot.gr

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Παροχή νομικής στήριξης, προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αθήνα:

(+30) 213 0264 975

info@hlhr.gr

www.hlhr.gr

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός

Παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ψυχοκοινωνικής στήριξης

Αθήνα:

210 3613 848

210 3639 538

swd@redcross.gr

www.redcross.gr

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Ψυχολογική ή/και κοινωνική στήριξη μελών ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων που διέρχονται καταστάσεις κρίσης και έκτακτης ανάγκης

Πανελλαδικά:

197 (Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης

Κοινωνικής Βοήθειας - για κλήσεις

εκτός Νομού Αττικής πληκτρολογήστε

210 197), 1107 (Εθνική Γραμμή Παιδικής

Προστασίας)

www.ekka.org.gr

Ιατρική Παρέμβαση -Medical Interventi- on (Medin)

Παροχή ιατροφαρμακευτικής
περίθαλψης, ψυχοκοινωνικής στήριξης

Αθήνα:

(+30) 210 7778 770

info@medin.gr

medin.gr

Κέντρο Ζωής

Ψυχοκοινωνική ή/και νομική στήριξη
οροθετικών, πρόληψη ΣΜΝ

Αθήνα:

(+30) 210 7257 617

info@kentrozoiis.gr

Θεσσαλονίκη:

(+30) 231 0237 040

www.kentrozoiis.gr

Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού

Ψυχολογική στήριξη θυμάτων (και)
ομοφοβικού, τρανσφοβικού, αμφιφοβικού
σχολικού εκφοβισμού / Προάσπιση
ανθρωπίνων δικαιωμάτων (και) ΛΟΑΤΚΙ+
ανθρώπων

Αθήνα:

(+30) 210 3637 547

kmop@kmop.eu

Θεσσαλονίκη:

(+30) 231 0534 322

Πειραιάς:

(+30) 211 7201 055

kmop.gr

Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι

Παροχή νομικής στήριξης, προάσπιση
ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αθήνα:

(+30) 210 3472 259

helsinki@otenet.gr

greekhelsinki.wordpress.com

Σύλλογος Οροθετικών Ελλάδος «Θετική Φωνή»

Ψυχοκοινωνική ή/και νομική στήριξη
οροθετικών, πρόληψη ΣΜΝ

Αθήνα:

(+30) 210 8627 572

info@positivevoice.gr

Θεσσαλονίκη:

(+30) 231 5525 020

positivevoice.gr

ΣΥΝΕΙΡΜΟΣ – Κέντρο Ημέρας Βαβέλ.

Ψυχοκοινωνική στήριξη ψυχικά νοσοούντων

Αθήνα:

(+30) 210 8616 280

babel@syn-eirmos.gr, info@syn-eirmos.gr

Τρίκαλα (Κέντρο Ημέρας Ρόπτρα):

(+30) 243 1073 385 & (+30) 243 1039 388

syn-eirmos.gr

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ

Συνήγορος του Πολίτη

Παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον ιδιωτικό, στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Πανελλαδικά:

(+30) 213 1306 600

Υποβολή ηλεκτρονικής αναφοράς: <https://www.synigoros.gr/?i=submission-system.el.upobolianaforasform>
www.synigoros.gr

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος

Δίωξη ηλεκτρονικού εγκλήματος. Συμπεριλαμβάνονται υποθέσεις διαδικτυακής ή ηλεκτρονικής παρενόχλησης (cyber bullying) και ρατσισμού

Πανελλαδικά:

11188

ccu@cybercrimeunit.gov.gr
cyberalert.gr

Υπηρεσία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας

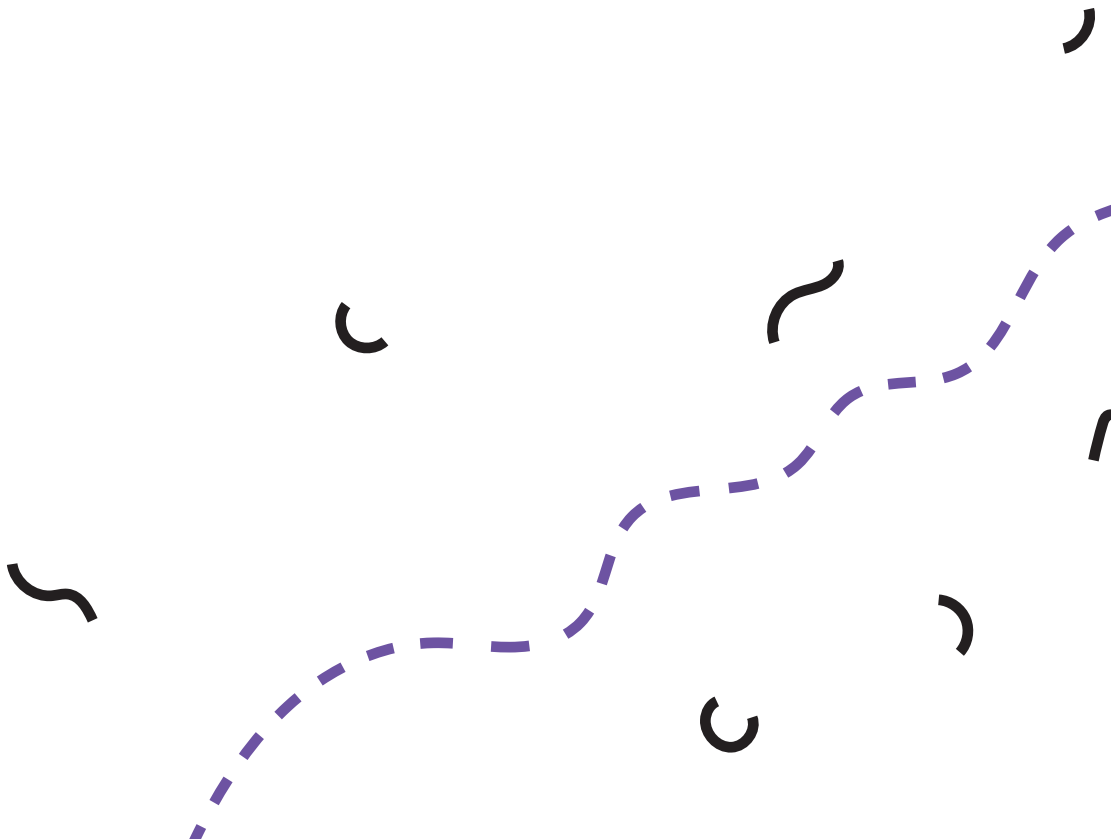
Δίωξη εγκλημάτων με ρατσιστικό κίνητρο.

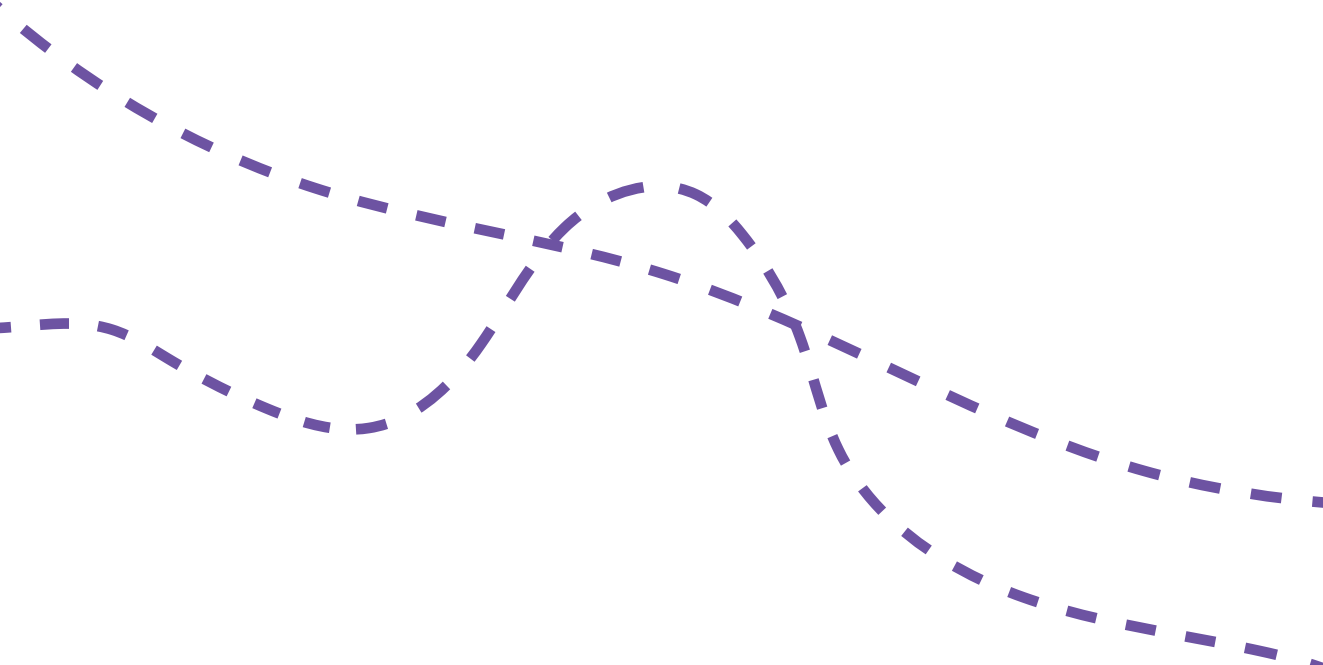
Πανελλαδικά:

Τηλ. 11414 (24ωρη γραμμή)

Ηλεκτρονική καταγγελία περιστατικών ρατσιστικής βίας:
www.astynomia.gr

Το εγχειρίδιο αυτό δημιουργήθηκε από την ομάδα του έργου Come Forward («Βγες μπροστά») με στόχο να παράσχει στα άτομα που εργάζονται με θύματα εγκλημάτων μίσους ένα πρακτικό εργαλείο για τον τρόπο αντιμετώπισης των ειδικών αναγκών των θυμάτων ΛΟΑΤ. Παρέχει στους επαγγελματίες που εργάζονται με θύματα και μάρτυρες σε ιδρύματα και οργανισμούς όπου τα άτομα μπορούν να αναφέρουν εγκλήματα και να λάβουν υποστήριξη (αστυνομία, εισαγγελείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις κλπ.) απλές και συναφείς πληροφορίες για την καλύτερη κατανόηση της τρανσφοβικής και ομοφοβικής βίας, τις εμπειρίες και προοπτικές των θυμάτων και τον τρόπο εξασφάλισης της μέγιστης υποστήριξης και ασφάλειας για τα θύματα. Περιλαμβάνει ακόμη ειδικές και πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές, καθώς και συμβουλές για τον τρόπο εργασίας και επικοινωνίας με τα θύματα ΛΟΑΤ, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και τον ευάλωτο χαρακτήρα τους.

ISBN:

78-618-83743-0-0 (PRAKSIS)

978-618-82034-5-7 (Colour Youth)